

**Спорт боланинг
нафақат
саломатлигини
мустаҳкамлайди, балки
зарарли иллатлардан
уни ҳимоялайди,
характерини тоблайди.**

Ислом КАРИМОВ



Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

1931-yildan chiqqan boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2012-yil 3-noyabr, shanba № 87 (8528)

Мамлакатимизда соғлом ва баркамол авлодни, маҳоратли спортчиларни тарбиялаш, спорт мактаблари моддий-техника базасини мустаҳкамлаш борасида кенг қамровли ишлар амалга ошириляпти. Бухоро вилояти Жондор туманидаги 16-болалар ва ўсмирлар спорт мактаби ҳам ана шундай эзгу мақсадларга хизмат қилаётган масканлардан.

Бу ерда 968 нафар ўғил-қиз спортнинг футбол, волейбол, кураш, белбоғли кураш, стол теннис каби турлари билан шуғулланиб, ўз маҳоратини оширомоқда. Уларга 29 нафар малакали мураббий спортчиларини сидқидилдан ўргатапти. Замонавий спорт анжомлари билан жиҳозланган футбол, волейбол майдонлари, кураш, белбоғли кураш, стол теннис машғулот хоналари умидли спортчилар ихтиёрида. Яратилган шароитдан самарали фойдаланиб, маҳоратини ошираётган ёш спортчилар вилоят, республика миқёсидаги мусобақаларда совринли ўринлари эгаллаб келаёттир.

Суратда: Бухоро вилояти Жондор туманидаги 16-болалар ва ўсмирлар спорт мактаби тарбияланувчиси Шавкат Исломов машғулотда.

Тоҳир ИСТАТОВ (ЎЗА) олган сурат.



ЭЗГУ МАҚСАДЛАР ЙЎЛИДА



ҚУЙИ БОСҚИЧ АҲАМИЯТИ

**Ўқувчилар ўртасида спортни
оммалаштиришга хизмат
қилишидадир**

Ўртимизда мунтазам равишда ўтказиб келинаётган уч босқичли — «Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод» ва Универсиада спорт ўйинлари орқали ёшларни соғлом ва баркамол этиб вояга етказишга алоҳида аҳамият қаратилмоқда. Ушбу мусобақалар боис спорт билан шуғулланувчи ўқувчи ёшларнинг сафи янада кенгайиб бормоқда.

«Умид ниҳоллари» спорт мусобақаларининг якуний босқичига етиб бориш учун жойларда қуйи босқичларни кўтаринки кайфиятда ҳамда юқори савияда ўтказишга катта тайёргарлик ишлари олиб борилмоқда. Шу мақсадда Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг «Умумтаълим мактаблари ўқувчилари ўртасидаги «Умид ниҳоллари» спорт мусобақаларини юқори савияда ўтказиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги буйруғи қабул қилинди. Унга биноан, спорт мусобақаларининг мактаб, туман (шаҳар) ва вилоят босқичларини юқори савияда ўтказиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар белгиланди.

(Давоми 15-бетда.)

4-noyabr — YUNESKO tashkil topgan kun

Ўзбекистон кўплаб нуфузли халқаро ташкилотлар билан самарали ҳамкорлик қилиб келмоқда. Ўзбекистон билан Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича ташкилоти — ЮНЕСКО ўртасидаги муносабатлар алоҳида эътиборга лойиқ.

ЎЗБЕКИСТОН ВА ЮНЕСКО ҲАМКОРЛИГИ ИЗЧИЛ РИВОЖЛАНМОҚДА

Мазкур ташкилотнинг асосий мақсади жаҳон халқлари ўртасида таълим, фан ва маданият, ахборот соҳаларида ҳамкорликни ривожлантиришдан иборат. Ташкилотга аъзо мамлакатларда ЮНЕСКО ишлари бўйича миллий комиссиялар тузилган.

Ўзбекистон ЮНЕСКОга 1993 йилда аъзо бўлган. 1996 йилда пойтахтимизда мазкур нуфузли ташкилотнинг ваколатхонаси иш бошлаган. Утган йиллар мобайнида Ўзбекистон ва ЮНЕСКО ўртасидаги муносабатлар изчил ривожланиб, ҳамкорликда кўплаб

лойиҳалар амалга оширилди.

Президентимиз Ислом Каримов раҳнамолигида миллий ва маънавий қадриятларни тиклаш, ўрганиш ва тарғиб этиш, маданий ёдгорликларни, тарихий обидаларни, муқаддас қадамжоларни кўз қорачигидек асраб-авайлаш, таъмирлаш ва келгуси авлодларга етказиш ҳамда аждодлардан қолган маданий ва маънавий меросни чуқур эҳтиром ва меҳр-муҳаббат билан қадрлаш борасида кўплаб хайрли ишлар амалга оширилмоқда.

(Давоми 4-бетда.)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИ 2012 ЙИЛНИНГ ТЎҚҚИЗ ОЙИДА ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНТИРИШ ЯКУНЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш жараёнини давом эттириш, ишлаб чиқаришларни модернизация қилиш, техник ва технология янгиллаш, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов томонидан белгилаб берилган 2012 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг муҳим устувор йўналишларининг амалга оширилиши жорий йилнинг тўққиз ойида иқтисодиёт тармоқларини ривожлантиришнинг барқарор суръатини ва иқтисодий ўсишнинг асосий кўрсаткичлари мувозанатини таъминлади.

I. Асосий макроиқтисодий кўрсаткичлар

2012 йилнинг январь-сентябрь ойларида ялпи ички маҳсулот ўсиши 8,2 фоизни ташкил қилди. Иқтисодий ўсишнинг барқарор юқори суръатларининг сақланиши мамлакатимиз макроиқтисодий барқарорлигини янада мустаҳкамлаш имконини берди. Бу инфляция даражасининг пастлиги, давлат бюджетини профицити ва мамлакат ташқи савдо балансининг ижобий сальдо-сида ўз ифодасини топтомоқда.

(Давоми 2-бетда.)

КУЛИБ ТУРГАН ҚУЁШЧАЛАР

янада чарогон нур сочсин!



Термиз шаҳридаги 10-мактабга таълим муассасаси фаолиятида ибратли ишлар бисёр. Муассаса жамоаси ҳар бир болани кулиб турган қуёшга менгзаб, янада чарогон нур сочишлари учун астойдил меҳнат қилишяпти.

5-бет >

ОИЛА — ЖАМИЯТ ТАЯНЧИ

Саволингизга жавоб излаб ўттиздан ортиқ хорижий мамлакатларнинг конституцияларига мурожаат қилдик. Аммо, ҳақиқатан ҳам, оиланинг муқаддаслигига мустақил диёримизнинг мустақил Конституциясидек алоҳида урғу берилган қонуний ҳужжатни учратмадик.

7-бет >

АВТОМОБИЛЛАРСИЗ КҮН

экологик вазиятни ва шу орқали инсон саломатлигини яхшилашга қаратилган



Автомобилларсиз кунни дунё миқёсида ўтказиш сайёрамиз ахлига «шаҳар бу машиналар эмас, одамлар яшайдиган макон» эканини англатиш мақсадида ташкил этилади.

12-бет >

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИ ОЙИДА ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Фаолият кўрсатаётган корхоналарни модернизация қилиш, техник ва технология янгилаш жараёнини жадаллаштириш, янги ишлаб чиқариш қувватларини ташкил этиш, инфратузилма объектиларини қуриш ҳамда реконструкция қилишга қаратилган фаол инвестиция сиёсатининг амалга оширилиши капитал қўйилмалар ва қурилиш ишлари ҳажмини 9,8 фоизга ошириш имконини берди.

Аҳоли жами даромадининг 24,6 фоизга ошишини таъминлаган ва ички талабни рағбатлантириш бўйича қўрилган чора-тадбирлар чакана савдо ҳажмини 12,6 фоиз ва хизмат кўрсатиш ҳажмини 13,8 фоиз қўпайтиришга ижобий таъсир кўрсатди.

2012 йилнинг тўққиз ойида Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг асосий кўрсаткичлари

(2011 йилнинг шу даврига нисбатан фоиз ҳисобида)

Кўрсаткичлар	Ўсиш суръатлари
Ялпи ички маҳсулот	108,2
Саноат маҳсулотлари	107,2
Истеъмол товарлари	107,5
Қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотлари	107,1
Асосий капиталга киритилган инвестициялар	109,8
Қурилиш ишлари ҳажми	109,8
Чакана савдо айланмаси	112,6

II. Иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини ошириш, таркибий түб ўзгаришларни амалга ошириш ва иқтисодиётни диверсификация қилиш жараёнларини чуқурлаштириш

2011–2015 йилларда Ўзбекистон Республикаси саноатини ривожлантиришнинг устувор йўналишлари тўғрисидаги дастур доирасида амалга оширилаётган чора-тадбирлар саноатда таркибий түб ўзгаришлар жараёнини чуқурлаштириш имконини берди. Ҳисобот даврида енгил саноат (ўсиш суръатлари 2011 йилнинг шу даврига нисбатан 113,2 фоиз), машинасозлик ва металл қайта ишлаш (110,6 фоиз), ёғочни қайта ишлаш ва целлюлоза-қоғоз (108,5 фоиз), қурилиш материаллари (107,5 фоиз), озиқ-овқат (107,2 фоиз) саноати соҳалари жадал ривожланди.

Енгил ва юк автомобиллари, трактор плуглари ва сеялкалари, совутгич ва музлаткичлар, лифтлар, шифер, қуруқ қурилиш аралашмалари, тош гипс, асбест-цементли қувурлар ва муфталар, пўлат қувурлар, минерал ўғитлар, қандолатчилик, маргарин маҳсулотлари, тоза қоғоз товарлар ҳамда бошқа юқори қўшимча қийматга эга маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми сезиларли равишда қўпайтирилди.

Саноат тармоқлари рақобатбардошлигини ошириш бўйича қўрилган чора-тадбирлар доирасида 2012 йилнинг тўққиз ойида йирик корхоналарда маънавий ва жисмоний эскирган 2 мингдан ортиқ ускуналар алмаштирилди. Энергия ресурсларини тежаш, технологик жараёнларни оқилона ташкил этиш, хомашё ва материалларни сарфлаш нормаларини белгилаш ҳамда бошқа харажатларни қисқартиришга доир чора-тадбирлар йирик саноат корхоналарида маҳсулот таннархини 10,7 фоиз камайтириш имконини берди. Инновацион ғоялар, технологиялар ва лойиҳалар республика ярмаркасида тузилган шартномаларни бажариш доирасида, жорий йил бошидан бўён инновация технологияларидан фойдаланган ҳолда, қиймати 228,8

миллиард сўмлик маҳсулотлар ишлаб чиқарилди ва хизматлар кўрсатилди.

Жорий йил январь-сентябрь ойларида 1074 та маҳаллийлаштириш лойиҳаси бўйича қиймати 6,2 триллион сўмлик ёки 2011 йилнинг шу даврига нисбатан 25,2 фоиз қўп маҳсулот ишлаб чиқарилди. 957 турдаги янги маҳсулот ишлаб чиқариш ўзлаштирилди. Натижада, импорт ўрнини босиш бўйича ҳисоблаб чиқилган самара 3,3 миллиард доллардан ортиқни ташкил қилди, маҳаллийлаштирилган маҳсулот ишлаб чиқариш умумий ҳажмида экспорт улуши 2011 йилнинг шу давридаги 23,9 фоиздан 25,3 фоизга қўпайди.

Ҳудудлар саноат салоҳиятини ошириш дастурининг рўёбга чиқарилиши натижа-сида шу йилнинг тўққиз ойида озиқ-овқат ва нооziқ-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқариш бўйича 253 лойиҳа амалга оширилди, истеъмол товарлари ишлаб чиқариш ҳажми 7,5 фоиз, жумладан, озиқ-овқат маҳсулотлари 7 фоиз ва нооziқ-овқат маҳсулотлари ҳажми 7,9 фоизга ошди.

Ип ва газлама, трикотаж полотно, пайпоқлар, чарм то-варлар, чай, спиртсиз ичим-ликлар, сариёғ, мева-сабза-вот ва балиқ консервалари, кондиционерлар, электр дaz-моллар, энергия тежовчи лампалар ва бошқа маҳсулот-лар ишлаб чиқариш ҳажми қўпайди. Бундан ташқари, ҳисобот даврида янги тур-

даги кир ювиш машиналари, микротўлқинли печлар, газ плиталари ва чангютгичлар, 40 номдаги янги дори во-ситаларини ишлаб чиқариш ўзлаштирилди.

Республика иқтисодиёти тармоқлари ва ҳудудлар эк-спорт салоҳиятини кенгайти-ришни қўшимча рағбатлан-тиришга доир чора-тадбир-лар экспорт ҳажмини ўтган йилнинг шу даврига нисба-тан 12,4 фоизга ошириш им-конини берди. Бунда суль-фат аммоний, хлорли калий, печь ёқилгиси, электр энер-гияси, мис ва ундан тайёр-ланган буюмлар, вольфрам, енгил ва юк автомобиллари, ип ҳамда бошқа маҳсулотлар-ни экспортга етказиб бериш ҳажмлари сезиларли дара-жада қўпайди. Бундан таш-қари, турли русумдаги юк автомобиллари, автомобиль-ташиш, канал қазих техника-лари, автомобиллар учун ўриндик ва бошқа жиҳозлар, маиший газ ва электр печ-лар, духовкалар, санитария-гигиена буюмлари, ошхона учун ҳаво тортгичлар, сир-ланган сим, металл тўр, тур-ли кимёвий буюмлар ва ўғитлар, 15 турдан ортиқ янги трикотаж буюмлар ва бошқа маҳсулотлар экспорт қилина бошлади.

2012 йилнинг январь-сентябрь ойларида Ўзбекистон Республикаси Товар-хомашё биржасининг биржа ва кўргазма-ярмарка савдола-ридаги умумий айланма ҳажми 4,1 триллион сўмни ташкил қилди ва ўтган йил-нинг шу даврига нисбатан 10,1 фоиз ўсди. Биржа сав-доларида ёнишдан ҳосил бўлган мазут, техник олтингу-гурт, қора металллар прокати, металл рух, рангли металл парчалари, минерал ўғитлар, полиэтилен сотиш ҳажми се-зиларли равишда қўпайди. Биржа савдоларида сотил-ган маҳсулотлар, хомашё ва материаллар умумий ҳажми-нинг 86,4 фоизини йирик корхоналарнинг юқори лик-видли маҳсулотлари ташкил қилди. Биржа савдоларида кичик бизнес субъектлари томонидан тузилган битим-лар ҳажми 4,1 фоизга ўсди ва умумий биржа айланмаси ҳажмининг 53 фоизини таш-кил этди.

2012 йилнинг 1 октябрь ҳолатига кўра, банк тизими ресурс базасини кенгайти-риш ва банкларнинг инвести-цион фаоллигини қучайти-риш бўйича чора-тадбирлар-ни амалга ошириш доира-сида банк тизимининг жами капитали 2011 йилнинг шу даврига нисбатан 24,1 фоиз, уларнинг жами активлари 1,3 баробар, миқозларнинг банклардаги жалб этилган депозитлари 30,9 фоиз, аҳолининг кредит ташкилот-ларидаги маблағлари 30,8 фоиз ошди. Банклар ресурс базасининг қўпайиши эса иқтисодиёт реал сектори

корхоналарини, жумладан, ишлаб чиқаришларни мо-дернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш учун кредит билан таъминлаш ҳажмини 30,6 фоизга оши-риш имконини берди.

Хизмат кўрсатиш ва сер-вис соҳасига кредит ажра-тиш ҳажмини қўпайтириш, якка тартибдаги тadbirkor-ларга қўшимча имтиёз ва ра-батларни тақдим этиш эва-зига ушбу соҳани ривожлан-тиришни рағбатлантиришга оид қўрилган чора-тадбир-лар хизматлар кўрсатиш ҳаж-мини 13,8 фоизга, жумла-дан, пуллик хизматлар кўрс-атиши 14,9 фоизга ошириш имконини берди. Натижада, ялпи ички маҳсулотда хиз-матлар улуши 2011 йилнинг шу давридаги 48,8 фоиз ўрнига 49,6 фоизгага ўсди.

Жорий йилнинг январь-сентябрь ойларида респуб-ликада 18,4 мингта янги кичик бизнес субъектлари (фермер ҳўжаликларини ҳисобга олмаганда) ташкил этилди. Энг қўп кичик бизнес субъектлари савдо ва уму-мий овқатланиш (жам таш-кил этилганларнинг 27,8 фо-изи) ҳамда саноат тармоқла-рида (23,6 фоиз) ташкил қилинди.

Кичик ишлаб чиқаришлар-ни ташкил этишга кўмакла-шиш мақсадида жорий йил-нинг ўтган даврида кичик биз-нес ва хусусий тadbirkorлик субъектларига умумий қийма-ти 19,4 миллиард сўмлик 55 давлат активлари сотилди, қариб 17,6 мингта фойдала-нилмаётган давлат мулки объеклари ижарага берил-ди. Кичик бизнес ва хусусий тadbirkorлик субъектларига тижорат банклари томонидан қиймати 4,2 триллион сўмлик (ўсиш 2011 йилнинг шу да-врига нисбатан 1,3 баробар) кредитлар, жумладан, 857,2 миллиард сўмлик микрокре-дитлар (ўсиш 1,4 баробар) ажратилди.

Кичик бизнес субъектла-ридан қилинадиган давлат харидлари ҳажми 229,1 ми-лиард сўмни ташкил қилди (электрон савдолар орқали амалга ошириладиган дав-лат харидлари умумий ҳаж-мининг 92,9 фоизи). 7 минг-дан зиёд кичик бизнес субъектлари ўз товар ва хиз-матлари билан давлат ха-ридлари тизимида иштирок этди. Жорий йилнинг ўтган даврида кичик бизнес ва ху-сусий тadbirkorлик субъект-лари томонидан қиймати 1,7 миллиард долларлик маҳ-сулот экспорт қилинди.

Натижада, кичик бизнес-нинг ялпи ички маҳсулотда-ги улуши 51 фоиз (2011 йил-нинг 9 ойида 50,5 фоиз), са-ноатда 21,4 фоиз (20,7 фоиз), инвестицияларда 35,2 фоиз (30,2 фоиз), қурилиш-да 71,8 фоиз (70,4 фоиз), экспортда 15,5 фоиз (15,3 фоиз), бандликда 75,5 фоиз (74,9 фоиз)ни ташкил этди.

III. Фаолият кўрсатаётган ишлаб чиқариш қувватларини модернизация қилиш ва технологик янгилаш жараёнларини жадаллаштириш

Жорий йилнинг январь-сентябрь ойларида асосий капиталда ўзлаштирилган инвестициялар умумий ҳажми 15,3 миллиард сўмни ташкил қилди ва қиёсий нархларда 9,8 фоизга ошди. Жалб этилган хорижий инвестициялар ва кредитлар ҳажми 2 миллиард доллар-ни ташкил қилди, жумладан, ўзлаштирилган 1,6 миллиард долларнинг (ўсиш 2011 йил-нинг шу даврига нисбатан 9,6 фоиз) 1,3 миллиард дол-лари тўғридан-тўғри хори-жий инвестициялардир.

Ҳўжалик субъектлари ва аҳолининг инвестицион фа-оллигини оширишга доир чора-тадбирлар инвестиция-лар ҳажмини корхоналарнинг ўз маблағлари ҳисобидан 10,3 фоиз, аҳоли маблағла-ри эвазига 23,6 фоизга оши-риш имконини берди. Ўзбе-кистон Тикланиш ва тараққи-ёт жамғармаси кредитлари ҳисобидан молиялаш ҳажми-нинг 1,5 баробарга оширили-ши йирик стратегик ишлаб чиқариш ва инфратузилма лойиҳаларини амалга оши-ришни жадаллаштиришга кўмаклашди.

Бунинг натижасида 2012 йилнинг ўтган даврида 106 та инвестициявий лойиҳа-ларни амалга ошириш якун-ланди. "Шўртаннефтьгаз" уни-тар шўъба корхонасида про-панбутан аралашмаси қурил-масини барпо этиш (5-нав-бат), Навоий иссиқлик электр станциясида газ си-қиш компрессор станцияси-ни қуриш, Навоий вилояти-да техник кремний ишлаб чиқаришни ташкил этиш (I босқич), Қалмақир конини кенгайтириш ва реконструк-ция қилиш, Самарқанд вило-ятида юк автомобиллари ва компонентлари ишлаб чиқа-риш бўйича янги комплекс-ни ташкил қилиш (II босқич — йиғиш бўйича ишлаб чи-қариш), "White Machine Technology" масъулияти чек-ланган жамияти қўшма кор-хонасида LCD телевизорла-ри ишлаб чиқаришни таш-кил этиш, Навоий шаҳри аэропортида йўловчи терми-налинги реконструкция қи-лиш, академик В.Вохидов но-мидаги Республика ихти-сослаштирилган жаррохлик маркази қошидаги кардио-жаррохлик бўлимини рекон-струкция қилиш ва жиҳозлаш ҳамда бошқа қатор лойиҳа-лар шулар жумласидандир.

Қурилиш материаллари саноатини ривожлантириш бўйича ҳудудий дастурлар доирасида жорий йилнинг 9 ойи давомида маҳаллий ре-сурслар ва компонентлардан

2012 йилнинг тўққиз ривожлантириш якунлари тўғрисида

фойдаланган ҳолда қурилиш материалларини тайёрлаш бўйича 155та янги ишлаб чиқариш фойдаланишга топширилди. Андижон, Қашқадарё ва Сирдарё вилоятларида 45 минг кубметр замонавий пенобетон маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи, Тошкент вилоятида 72 минг квадрат метр ламинат ва МДФ ишлаб чиқарувчи, Фарғона вилоятида 50 минг тонна цемент ишлаб чиқарувчи, Тошкент шаҳрида 2 миллион квадрат метр гипскартон, 70 мингта сандвич панеллар ва 64 минг квадрат метр замонавий пол қопламалари ишлаб чиқарувчи корхоналар, 102,3 миллион донга гишт ишлаб чиқариш қувватига эга 19та гишт тайёрловчи корхоналар шулар жумласидандир. Бундан ташқари, пишик гишт ишлаб чиқариш бўйича 22та корхона модернизация қилинди, уларнинг 14таси асосий ёқилғи сифатида қўмидан фойдаланишга ўтказилди.

Умуман, йил бошидан буён республикада 882 та ишлаб чиқариш объекти, жумладан, енгил саноат ва тўқимачилик тармоғида (337 объект), озиқ-овқат саноатида (234), қурилиш материаллари саноатида (189), ёғочни қайта ишлаш саноатида (46), машинасозлик саноатида (14), кимё саноатида (16) ва бошқа соҳаларда (46) янги объектлар ишга туширилди.

Жорий йилнинг 9 ойида «Навоий» эркин индустриал-иқтисодий зонаси ҳудудида ишга туширилган 11та корхона томонидан умумий қиймати 47,7 миллиард сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди. Бундан ташқари, «Навоий» эркин индустриал-иқтисодий зонасида 7та янги инвестициявий лойиҳа амалга оширилмоқда, шулардан 3 лойиҳа бўйича объектларда қурилиш-монтаж ишлари бажарилмоқда. Янги ташкил этилган «Ангрен» ЭИЗ ҳудудида қиймати 185,8 миллион долларлик 8 инвестициявий лойиҳаларни амалга ошириш ишлари бошланган.

Суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармаси маблағлари ҳисобидан амалга оширилаётган қишлоқ ҳўжалиги ишлаб чиқаришларини техник ва технологик янгиллаш бўйича чора-тадбирларни давом эттириш доирасида 2012 йилнинг 9 ойи давомида 677,9 километр коллекторларни қуриш ва реконструкция қилиш ишлари якунланди, 11,2 минг километр ҳўжаликлар ва ҳўжалик ичидаги коллектор-дренаж тармоқлари, 340,1 километрлик ёпиқ коллектор-дренаж тармоқлари, 720 вертикал дренаж қудуқлари ва 8 мелиорация насос станциялари тикланди.

«Ўзқишлоқмашлизинг» компанияси орқали қишлоқ ҳўжалиги ишлаб чиқарувчиларига лизинг асосида 793 қишлоқ ҳўжалиги техникаси, шу жумладан 658 трактор ва 135 ғалла ўрадиган комбайн етказиб берилди.

Сабзавот экинлари, боғлар ва тоқзорлар майдони сезиларли равишда кенгайди: асосий ва оралик майдонлардаги 244,1 минг гектар майдонга 84,6 минг гектарга картошка ва 58,1 минг гектар майдонга полиз экинлари экилди. 7,6 минг гектар майдонда янги боғлар ташкил этилди, шундан 2,6 минг гектарда интенсив боғлар, 3,8 минг гектар ерда тоқзорлар яратилган, 8,5 минг гектар ердаги боғлар ва 6 минг гектар ердаги тоқзорлар қайта тикланди. Аҳолининг шахсий томорқа ҳўжаликларидagi 266,8 гектар майдонда 9456 та иссиқхона ташкил қилинди. Мева ва сабзавот маҳсулотларини сақлашни янада ривожлантириш ва унинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш мақсадида 13,4 минг тонна сизимга эга 44 янги музлатгич камералари ташкил қилинди ва 8,3 минг тонна сизимга эга 12 музлатгич камералари модернизация қилинди.

Амалга оширилаётган чора-тадбирлар доирасида шу йилнинг тўққиз ойи мобайнида 5,4 миллион тонна сабзавот (2011 йилнинг шу даврига нисбатан 111,1 фоиз), 1,5 миллион тонна картошка (110,7 фоиз), 1 миллион тоннадан ортиқ полиз маҳсулотлари (109 фоиз), 1,4 миллион тонна мева-резаворлар (110,3 фоиз), 0,8 миллион тонна узум (112,1 фоиз) етиштирилди. Қайта ишланган мева-сабзавот маҳсулотларининг ҳажми 1,1 миллион тоннани ташкил этди (2011 йилнинг тегишли даврига нисбатан 105,1 фоиз).

Чорвачиликни янада ривожлантириш мақсадида йил бошидан буён чорва моллари сотиб олиш учун шахсий томорқа ҳўжаликлари, деҳқон ва фермер ҳўжаликлари тижорат банклари томонидан қиймати 60,4 миллиард сўмлик кредит маблағлари ажратилди. 19,6 минг бош қорамолга мўлжалланган 802 чорвачилик ҳўжалиги, 3,8 миллион парранда боқиш учун мўлжалланган 557 паррандчилик ҳўжалиги, 530та балиқчилик ва 511та асаларичилик ҳўжалиги ташкил этилди. Натижада, йирик қорамолларнинг умумий сони 9,97 миллион бошга етди (2011 йилнинг шу даврига нисбатан 5,7 фоиз ўсди), гўшт етиштириш ҳажми 7 фоизга (1211,5 минг тонна), сўт — 7,2 фоиз (5261,5 минг тонна), тухум 14 фоиз (2920 миллион дон)га ўсди.

IV. Транспорт, муҳандислик-коммуникация ва ижтимоий инфратузилманинг жадал ривожланишини таъминлаш

«2011—2015 йилларда инфратузилма, транспорт ва коммуникациялар қурилишини ривожлантиришни жадаллаштириш дастури»нинг ижроси доирасида жорий йилнинг тўққиз ойида Ўзбекистон миллий автомагистралли таркибига кирувчи 303,5 километр автомобиль йўлини қуриш ва реконструкция қилиш, шу жумладан 58 километр йўлга цементбетон ва 245,5 километр автомобиль йўлига асфальтбетон қопламасини ётқизиш ишлари бажарилди.

Темир йўл соҳасини модернизация қилиш ва янада ривожлантириш бўйича лойиҳаларни амалга ошириш жараёнида 205,3 миллион долларга тенг капитал қўйилmalar ўзлаштирилди, 186 километрлик темир йўл қайта тикланди, 372 юк ва 13 йўловчи вагонлари тайёрланди, 3 йўловчи локомотиви харид қилинди, Мароқанд — Қарши ва Қарши — Термиз темир йўл участкаларини электрлаштириш ишлари бажарилди.

Ҳаво кемалари паркинни янгиллаш ва ҳаво транспорти инфратузилмасини янада ривожлантириш мақсадида жорий йилда Миллий авиакомпания томонидан 2 янги «Боинг-767-300ER» самолётларини эксплуатация қилиш бошланди, Навоий шаҳри аэропортида йўловчи терминалини реконструкция қилиш доирасида умумқурилиш ишлари ва ички муҳандислик тармоқларини тортиш ишлари якунланди. Натижада, жорий йилнинг 9 ойи давомида «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси самолётларида 2 миллион нафар йўловчи ташилди ва бу кўрсаткич 2011 йилнинг шу даврига нисбатан 13,5 фоиз ошди.

Аҳолининг сифатли ичимлик сувидан фойдаланиш имкониятини янада яхшилаш бўйича амалга оширилган чора-тадбирлар жараёнида 1,8 минг километр, жумладан, қишлоқ жойларда 1,6 минг километр сув тармоқлари ишга туширилди.

Бундан ташқари, 2012 йилга мўлжалланган Инвестиция дастури доирасида йил бошидан буён 193 янги умумтаълим мактаблари, 47 музыка ва санъат мактаби, 2 академик лицей, 10 касб-хуна қоллежи ва улар учун 12 ётоқхона, 11 болалар спорт объектлари ва 2 сузish ҳавзаси, 2,6 минг ўринга мўлжалланган тиббиёт муассасалари, бир сменада 4,9 минг қатновга мўлжалланган

поликлиника муассасалари (шу жумладан бир сменада 1,5 минг қатновга мўлжалланган қишлоқ врачлик пунктлари) ва қатор тиббиёт объектлари фойдаланишга топширилди.

V. Бандликни таъминлаш ва аҳоли даромадларини изчил ошириш

Иш ўринларини яратиш дастурини амалга ошириш доирасида 2012 йилнинг 9 ойи давомида республика бўйича 773 мингта иш ўринлари яратилди, шундан 486,1 мингтаси (умумий ҳажмининг 62,9 фоизи) қишлоқ жойларда ташкил қилинди.

Янги корхоналарнинг ишга туширилиши, фаолият кўрсатаётган корхоналарни кенгайтириш ва реконструкция қилиш ҳисобидан 45,6 мингта, янги кичик корхоналар ва микрофирмаларни ташкил қилиш ҳисобидан — 281 мингта, хусусий тадбиркорликни ривожлантириш ҳисобидан — 88 мингта, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилма объектларида — 45 мингта, қасаначиликнинг барча шакллари ривожлантириш ҳисобидан — 183,4 мингта, қишлоқ ҳўжалигида — 105,5 мингта, фаолият кўрсатаётган кичик корхоналар фаолиятини тиклаш ва бозор инфратузилмасини ривожлантириш ҳисобидан 24,5 мингта иш ўринлари яратилди.

Дастлабки маълумотларга кўра, жорий йилнинг 9 ойида аҳолининг умумий даромадларининг изчил ўсиши таъминланди ва ўсиш ўтган йил даражасига нисбатан 24,6 фоизни ташкил этди, бунда ўртача ойлик иш ҳақи миқдори 18,9 фоиз ўсди.

«Мустаҳкам оила йили» Давлат дастурини амалга ошириш доирасида ҳукуматимизнинг иқтисодийнинг турли соҳаларида оилавий тадбиркорликни ривожлантиришга, ёш оилаларни ижтимоий қўллаб-қувватлашни кучайтиришга ва оилаларнинг ижтимоий-маиший шарт-шароитларини яхшилашга йўналтирилган қарорлар ишлаб чиқилди ва қабул қилинди. Ўзбекистон Республикасининг «Оилавий тадбиркорлик тўғрисида»ги қонуни қабул қилинди. Унда оилавий тадбиркорларнинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари, меҳнат муносабатлари ҳамда давлат томонидан қўллаб-қувватлаш шакллари белгилаб берилган. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Оилаларнинг ижтимоий-маиший шарт-шароитларини яхшилаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарорига мувофиқ мамлакатимиз ишлаб чиқарувчилари томонидан

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий вазирлиги

маиший электр техника маҳсулотлари ишлаб чиқариш, хусусий уй-жойлар қурилаётган қишлоқ массивларида маиший хизмат объектларини ташкил қилиш, аҳолига маиший электр техника харид қилиш учун истеъмол кредитлари ажратиш бўйича мақсадли прогноз кўрсаткичлар тасдиқланган.

Оилавий тадбиркорликни ривожлантириш, хотин-қизларни ишлаб чиқаришга ва оилавий бизнесга жалб қилиш, касб-хуна қоллежлари биттирувчилари томонидан бизнес-режаларни ишлаб чиқиш, уй-жой ва мебелар, маиший техника харид қилиш, шунингдек, ёш оилаларни моддий қўллаб-қувватлаш мақсадида тижорат банклари томонидан 1,1 триллион сўмлик кредитлар ажратилди.

Умуман, оила институти янада мустаҳкамлаш ва ривожлантириш, ёш оилалар ва оилавий тадбиркорликни қўллаб-қувватлашни кучайтириш, оила саломатлигини, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш тизимини ривожлантириш мақсадида «Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури доирасида жорий йилнинг 9 ойи давомида барча молиялаш мabлалари ҳисобидан 2 триллион сўмдан ортиқ маблағ йўналтирилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов томонидан республика ҳукуматининг шу йил 19 январдаги йиғилишида белгилаб берилган 2012 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларининг изчил ва мақсадли амалга оширилиши 2012 йилнинг 9 ойи якунлари бўйича иқтисодиёт ва макроиктисодийнинг барқарор юқори суръатлари сақланишини таъминлади.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий сиёсатнинг асосий мақсади бозор ислохотлари қўламини чуқурлаштириш ва кенгайтириш, модернизация жараёнини жадаллаштириш ва иқтисодиёт тармоқлари рақобатбардошлигини ошириш, тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш йўлида ишбилармонлик ва инвестиция муҳитини тақомиллаштириш бўйича қабул қилинган чораларнинг амалга оширилишини таъминлаш ҳисобланади. Жер, мазкур вазифалар жорий йил якунларига кўра иқтисодиёт соҳалари ва тармоқлари ривожланишини барқарор динамикасини сақлашга, макроиктисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш ва 2013 йилда иқтисодий ўсишнинг юқори суръатларига эришишга хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси

ЎЗБЕКИСТОН ВА ЮНЕСКО ҲАМКОРЛИГИ ИЗЧИЛ РИВОЖЛАНМОҚДА

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Мирзо Улугбек таваллудининг 600 йиллиги, Амир Темури таваллудининг 660 йиллиги, Бухоро, Хива ва Термиз шаҳарларининг 2500 йиллиги, «Алпомиш» халқ дostonи яратилганининг 1000 йиллиги, «Авесто»нинг 2700 йиллиги, Шахрисабз шаҳрининг 2700 йиллик, Самарқанднинг 2750, Марғилоннинг 2000 ва Тошкент шаҳрининг 2200 йиллик юбилейлари нишонлангани ана шундай улугвор ишлардандир. Ушбу тадбирлар ЮНЕСКО билан ҳамкорликда халқаро миқёсда кенг нишонланди.

ЮНЕСКО юртимизда ўтадиган кўплаб маданий тадбирларнинг меҳмони, ташкилотчи ва иштирокчиси. «Шарқ тароналари» халқаро мусика фестивалида ҳам ташкилот мунтазам қатнашиб келади.

ЮНЕСКОнинг Бирлашган мак-

таблар дастури тармоғи таълим соҳасидаги асосий дастур ҳисобланади. Дунёдаги олти мингдан зиёд мактаб Бирлашган мактаблар дастури аъзосидир. Ушбу дастурнинг асосий мақсади халқаро ҳамжihatlik, tinchlik, madaniyatlararo muloqot va barqaror taraqqiyot g'oyalarini targ'ib etish hamda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan. ЮНЕСКО ишлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий комиссияси мамлакатимизда ушбу тармоқни ривожлантириш бўйича фаол иш олиб бормоқда. 1996 йилдан буён мазкур тармоқда юртимизнинг 45 таълим муассасаси аъзо бўлган. Мазкур таълим муассасалари бир қатор халқаро дастурларда муваффақиятли қатнашиб, «Таълим барча учун» мақсадларини ва БМТнинг барқарор тараққиёт таълими ўн йиллигини тарғиб этмоқда.

ЮНЕСКО томонидан 2003 йилда «Барқарорлик ва тараққиёт учун таълим 10 йиллиги» эълон қилинди. Бу борада мамлакатимизда ҳам кўплаб тадбирлар ўтказилмоқда. Ушбу дастур доирасида аҳолининг тил ўрганиш имкониятларини кенгайтириш, маънавият ва маърифат йўналишлари бўйича таълимни ривожлантириш, фан-техника ютуқларидан янада кенг фойдаланишни таъминлаш каби вазифалар изчиллик билан амалга оширилмоқда.

ЮНЕСКОнинг фан дастурлари доирасида биология хилма-хиллигини асраш ва табиий манбалардан оқилона фойдаланиш, ижтимоий ва иқтисодий ривожланишни кўллаб-қувватлаш, маданий қадриятларни ривожлантиришга бағишланган лойиҳалар амалга оширилди.

Маданий ва табиий меросни

аниқлаш, муҳофаза қилиш ва сақлаш ЮНЕСКО фаолиятининг асосий йўналишларидан бири ҳисобланади. ЮНЕСКОнинг Жаҳон мероси дурдоналари рўйхатига қадимий Самарқанд ва Шахрисабз, Бухоро шаҳрининг тарихий маркази, Хивадаги Ичанқалъа мажмуи киритилган бўлиб, ташкилот уларни дунёга тараннум этишда муҳим ўрин тутмоқда.

Ўзбекистон билан ЮНЕСКО ўртасидаги ҳамкорлик қамрови кенгайиб бормоқда. Мамлакатимиз ушбу халқаро ташкилот билан фаол ҳамкорлик қилар экан, таълим, фан ва маданият соҳаларидаги алоқаларни ривожлантириш йўли билан жаҳонда tinchlik va xavfsizlikni mustahkamlashga ўзининг муносиб ҳиссасини қўшаверади.

Мадина УМАРОВА,
ЎзА шарҳловчиси

МУҲИМ ВАЗИФАЛАР МУҲОКАМАСИ

Халқ таълими вазирлигининг навбатдаги ҳайъат йиғилишида Ўзбекистон Республикаси Президенти Девони, Вазирлар Маҳкамаси ва Адлия вазирлиги масъул ходимлари, Халқ таълими вазирлиги ҳайъат аъзолари, бошқарма ва бўлим бошликлари, Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазири, вилоятлар ҳамда Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармалари бошликлари, педагогика ва малака ошириш институтлари ректорлари ҳамда бошқа ташкилотлар раҳбарлари иштирок этди. Халқ таълими вазири, ҳайъат раиси Т.Ширинов олиб борган йиғилишда 2012 йилнинг дастлабки 9 ойи давомида тизимда амалга оширилган ишлар сарҳисоб этилиб, соҳада ўз ечимини кутаётган долзарб масалалар муҳокама қилинди.

Йиғилишда сўзга чиққанлар ёш авлоднинг мустақил фикрли, жаҳоннинг энг ривожланган мамлакатларидаги тенгдошлари билан ҳар жиҳатдан беллаша оладиган баркамол шахс этиб тарбиялаш мамлакатимизда олиб борилаётган давлат сиёсатининг энг муҳим, устувор йўналиши эканини яна бир бор таъкидлашди.

Ҳайъат мажлисида Президентимизнинг 2011 йил 27 декабрдаги "2012 йил Инвестиция дастури тўғрисида"ги қарорига биноан жорий йилда жами 363та, шу жумладан, 14та янги уй-жой массивида янги мактаблар қурилгани, 187та мактаб капитал реконструкция қилиниб, 162таси капитал таъмирлангани таъкидланди. Шу билан бирга, Бухоро, Самарқанд, Сирдарё ва Хоразм вилоятларидаги капитал реконструкция қилинаётган таълим объектиларида қурилиш-таъмирлаш ишлари белгиланган муддатларда якунига етказилмагани таҳлилий-танқидий кўриб чиқилди.

Таълим тизимида ҳужжатлар билан ишлашни ташкил этиш, ижро интизо-

мини мустаҳкамлаш, сервис соҳасини ривожлантириш, ўқув муассасаларига бюджетдан ташқари маблағларни жалб қилиш борасидаги ишлар юзасидан Халқ таълими вазирлигининг биринчи ўринбосари Б.Дониёров ҳамда вазир ўринбосарлари А.Холбеков ва У.Абдуевнинг ахбороти тингланди.

Халқ таълими тизимида фаолият кўрсатаётган жами 416188 педагогнинг 73,7 фоизи олий, 0,6 фоизи тугалланмаган олий маълумотга эга. Эътиборлиси, жорий йилда ёш кадрлар ҳисобида олий маълумотли ўқитувчилар 3 фоизга ошди. Умумтаълим мактабларининг педагог ходимларга қўшимча эҳтиёжи 2617 нафарни, таъминланиш даражаси эса 99,4 фоизни ташкил этгани эса соҳада малакали кадрлар сони йилдан йилга ортиб бораётганидан далолатдир.

Қурилган масалалар юзасидан ҳайъат мажлисининг қарори қабул қилиниб, масъул ходимларга тегишли кўрсатмалар берилди.

Халқ таълими вазирлиги ахборот хизмати

ИНТЕРНАТНИНГ ЯНГИЛАНГАН БИНОСИ

Юртимизда ёш авлоднинг замон талаблари даражасида таълим-тарбия олиши, ҳар томонлама соғлом ўсиб-улғайиши, ўз билим ва истеъдодини намоён этиши учун барча зарур шарт-шароитлар яратилмоқда.

Бундай хайрли ишларга Олмалик кон-металлургия комбинати ҳам муносиб ҳисса қўшмоқда. Яқинда Пискентдаги 79-мактаб-интернатнинг ушбу комбинат молиявий кўмагида реконструкция қилинган янги биноси фойдаланишга топширилди.

Замонавий қиёфа касб этган мазкур

интернатнинг ўқув биноси, спорт зали ва ётоқхонаси замонавий мебеллар, ўқув қуроллари, компьютерлар, спорт инвентарлари билан жиҳозланган.

Интернатимиз ошхонаси ҳам тўлиқ таъмирланиб, замонавий электр ва газ плиталари ўрнатилди, дейди мактаб-интернат директори Комилжон Мамажонов. – Шунингдек, ҳудудимизда саратрошхона, ҳаммом ва бошқа маиший хоналар ҳам ишга туширилди.

Айни кунда мазкур интернатда 180 нафар ўқувчи таълим-тарбия олаётир.

Х.САЛИМОВ,
ЎзА муҳбири

САЙЛОВ ҲУҚУҚИ ЭРКИНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛИДА

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Демократик институтлар, нодавлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари кўмитаси томонидан «Ўзбекистонда сайлов ҳуқуқи эркинлигини таъминлаш ва сайлов қонунчилигини ривожлантириш» мавзусида брифинг ўтказилди. Унда қуйи палата депутатлари ва оммавий ахборот воситалари ходимлари иштирок этди. Брифингда Қўмита раиси Акмал Саидов ва бошқалар сайлов ҳуқуқи эркинлигини таъминлаш ва сайлов тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг янада такомиллаштирилиши муносабати билан «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси сайлов тўғрисида»ги ҳамда «Халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларига сайлов тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунларида ўзгариш ва қўшимчалар киритиш

ҳақида»ги қонун лойиҳасининг жамоатчилик муҳокамасига қўйилиши ва унинг якунлари ҳақида фикр билдирди.

Сайлов эркинлигининг бундан буён ҳам таъминланиши ва сайловга оид қонун ҳужжатларини шакллантирилиши муносабати билан мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш Концепциясида белгиланган устувор вазифаларни ҳаётга изчил татбиқ этиш мақсадида Ўзбекистон «Миллий тикланиш» демократик партиясининг Олий Мажлиси Қонунчилик палатасидаги фракцияси аъзолари томонидан қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи асосида ишлаб чиқилган ушбу қонун лойиҳаси муҳокамаси барча сиёсий партияларнинг Қонунчилик палатасидаги фракциялари ва Ўзбекистон Экологик ҳаракатининг депутатлар гуруҳи томо-

нидан қизгин муҳокама қилинди. Мазкур лойиҳа муҳокамасига бўйича Самарқанд шаҳрида халқаро давра суҳбати Берлин ва Варшава шаҳарларида нуфузли экспертлар билан учрашувлар ташкил этилди. Ўтказилган тадбирларда 300га яқин амалий тақлифлар билдирилди. Шунингдек, қонун лойиҳаси интернети тармоғидаги фойдаланувчилар ўртасида ҳам қизгин муҳокама қилинди. Қонун лойиҳаси рус ва ўзбек тилларида Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг расмий веб-сайтида жойлаштирилди. Шу давр мобайнида мазкур сайтларга тўрт мингдан ортиқ фуқаро қонун лойиҳаси билан батафсил танишиб чиқиб, ўз фикр-мулоҳазалари ва тақлифларини билдирганлар.

Аброр УМАРҚУЛОВ,
«Ma'rifat» муҳбири

Бехруз компьютер ўйинлари билан аввалига бўш вақтида шугулланди. Кейинчалик бунга қаттиқ ружۇ қўйиб, бутун кунини интернет-кафеда ўтказадиган, муттасил дарс қолдирадиган бўлди...

«Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури доирасида оилаларнинг таълим муассасалари билан ҳамкорлигини кенгайтириш, оила – маҳалла – ўқув муассасаси ҳамжиҳатлигини кучайтириш борасида амалга оширилаётган ишлар самарасида болаларнинг бўш вақтини мазмунли ташкил этиш, назоратсизлигининг олдини олишга эришилмоқда.

Айни шу жиҳат тўғрисида Бехрузнинг таълим-тарбиясида ҳам ижобий ўзгаришлар рўй берди. Фанларни ўзлаштириши, хулқ-атвори яхшиланди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 19 июнда қабул қилинган «Баркамол авлоднинг тарбиялашда оила институти ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг таълим муассасалари билан ўзаро ҳамкорлигини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори бу борадаги ишларни тизимли ташкил этишда муҳим омил бўлмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигидан олинган маълумотлар-

га кўра, бугунги кунда мамлакатимиздаги умумтаълим мактаблари билан фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ўртасида ўзвий ҳамкорлик алоқалари йўлга қўйилган. Республика

ва уларни янада такомиллаштиришда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Тошкент шаҳридаги 324-умумий ўрта таълим мактабида бир ярим мингдан зиёд ўқувчи таълим олади. «Қоратош» маҳалласи билан мактаб ўртасида ҳамкорлик ўрнатилган.

– Кўпинча ўқитувчилар ўқувчиларнинг дарс жараёнидаги ҳолатидан хабардор

2012-yil — Mustahkam oila yili

сенинг келажагинг!» каби мавзуларда анжуманлар ўтказилди. Бу ўқувчиларнинг тарбиясига салбий таъсир кўрсатувчи зарарли омилларни ўз вақтида бартараф этиш, дарсга қатнашини доимий таҳлил қилиш, касб лаяқати ва қизиқишини аниқлаш имконини бермоқда.

«Қоратош» маҳалла фуқаролар йиғини раиси Абдуваҳоб Воҳидовнинг таъкидлашича, мактабнинг кундалик фаолиятдан бохабарлик вояга етмаганлар ўртасидаги ҳуқуқбузарлик, турли келишмовчиликлар, ўқувчиларнинг сабабсиз дарс қолдиришига барҳам бермоқда. Худуддаги учта интернет-кафе, клублар фаолияти маҳалла фаоллари, ҳуқуқ-тартибот идораси вакиллари ва ўқитувчиларнинг доимий назоратига олинган. Ҳар ҳафтада ўтказиладиган кўзатувлар натижасида дарс пайтида ва кечки вақтда ўқувчиларнинг бундай муассасаларда бўлишига чек қўйилди. Маҳалла аҳлининг саъй-ҳаракатлари билан мактаб худудига яқин жойлардаги дўкон ва савдо шохобчаларида тамаки ва алкаголь маҳсулотларининг сотилишига йўл қўйилмаётди.

Халқимизда азалдан мўътабар саналган, мақсадмуддаоли муштарак бўлган оила, маҳалла ва мактабнинг ҳамжиҳатлиги жисмонан соғлом, маънан етук, ҳар томонлама баркамол авлоднинг тарбиялашда юксак самаралар бермоқда.

Назозат УСМОНОВА,
ЎЗА мухбири

БАРКАМОЛ АВЛОД ТАРБИЯСИГА БАРЧА ДАХЛДОР

Маънавият тарғибот маркази, «Оила» илмий-амалий маркази, Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси ва бошқа бир қатор ташкилотлар ҳамкорлигида ота-оналарнинг болалар тарбиясидаги ўрни, фарзандлар билан ўзаро муносабатларини мустаҳкамлашга доир услубий қўлланма ва тавсиялар тайёрланиб, жойларга етказилмоқда. Бу оила, таълим муассасалари ва маҳалла ҳамкорлигини кучайтириш, ота-оналарнинг фарзандлар тарбиясидаги масъулиятини янада ошириш, ўқув даргоҳларидаги таълим-тарбия сифатини ўрганиш

бўлади, – дейди мазкур мактаб директори Салима Шаропова. – Маҳалла аҳли эса уларнинг ота-онаси, оилавий муҳити, яқинлари ва барча хатти-ҳаракатларини яхши билади. Шу боис оила, маҳалла, таълим маскани ўртасидаги ўзаро алоқаларнинг тобора кучайиб бораётгани ҳар жиҳатдан фойдали бўлмоқда.

Барча жойларда бўлгани каби мазкур мактабда ҳам тузилган оила, маҳалла, таълим маскани ҳамкорлиги жамоат кенгаши томонидан «Бола тарбияси – келажақ меваси», «Илм ол, хунар ўрган!», «Танлаган касбинг –

Мактабда ташкил этилган «Ораста қизлар» тўғараги қизларнинг саломатлигини муҳофаза қилиш, уларнинг бу борадаги билим ва савиясини оширишда муҳим омил бўлмоқда. 47-оилавий поликлиника шифокорлари тўғарақларда иштирок этиб, қизларга зарур тиббий маслаҳатлар бераётди. «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати бошланғич ташкилоти ён-атрофни доим озода тутиш, ёш авлоднинг маънавияти ва дунёқарашини юксалтиришга қаратилган маърифий тадбирлар ўтказиш ишларига бошқош бўлаётди.

КУЛИБ ТУРГАН ҚУЁШЧАЛАР

янада чароғон нур сочин!

Мактабгача таълим муассасаси болаларни ҳар томонлама баркамол шахс қилиб тарбиялашда пойдевор ҳисобланади. Термиз шаҳридаги 10-МТМни ҳам шундай тарбия маскани дейиш мумкин.

Жамоанинг тадбиркорлиги билан муассасанинг моддий-техник базаси мустаҳкамланди, услубий, тарбиявий, маънавий ишлар юқори даражага кўтарилди. Натижада ўтган йили шаҳар ҳокимининг қарорига асосан махсус мактабгача таълим муассасасига айлантирилди. Барча ходимлар қайта тайёрловдан ўтишди. Раҳбар ва педагог кадрлар Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 18 июндаги «Давлат махсус мактабгача таълим муассасаларининг фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 117-сонли қарорига асосан 50 фоиз кўшимча устама олишарди.

Мактабгача таълим муассасасида 22 миллион 321 минг сўмлик жорий таъмирлаш ишлари амалга оширилди. Ота-оналар, ҳомийлар ташаббуси билан миллий ўйинчоқлар харид қилинди. Бу эса болаларнинг қизиқарли ва мазмунли таълим-тарбия олишини таъминлайпти. Қолаверса, тарбиячилар ҳам ўз қўллари билан янги-янги ўйинчоқлар, кўргазмалар воситалар ясади.

– Тарбиячи ва энагалар билан бола тарбияси билан боғлиқ билимлар юзасидан ёпиқ тест шаклида сўровномалар ўтказамиз, – дейди МТМ мудири Дилбар Тожиева. – Кейин жавобларни биргаликда муҳокама қиламиз. Камчиликларимизни ўз вақтида тузатишга ҳаракат қиламиз.

Гуруҳлардаги таълимий жараён билан танишиш асносида тарбиячи Меҳринисо Турсунова олиб бораётган машғулоти кутатди. Болажонлар «Математика», «Кутубхона», «Тасвирий санъат», «Муסיқа», «Қуриш, яшаш», «Пазандалик», «Қум, сув»,

«Табиатшунослик» каби бурчаклардан ўзи хоҳлаганига бориб ўйнайпти. Турли соҳаларга оид нарсаларни кўриб, ҳис қилиб, бирор касбга қизиқиши ошади, табиат билан танишади, борлиқ ҳақидаги тасаввурлари кенгайди.

Тарбияланувчиларнинг ўзлаштириш даражасига қизиқдик. 7 нафари «аъло», 12 нафари «яхши» натижа кўрсатибди. Нутқ ўстириш 90, тевақат-атроф билан танишиш 76, математик тасаввурларни шакллантириш 75, жисмоний тарбия 92, тасвирий фаолият 82, қўл меҳнати эса 78 фоизга етибди.

Меҳринисо Турсунованинг тажрибаси шаҳар миқёсида омалаштирилиб, «Мактабгача ёшдаги болалар ҳаётида миллий ҳаракатли ўйинларнинг роли» услубий тавсияномаси китобча ҳолида чоп этилган. Богча психологи Наргиза Толипова ҳам «Болаларга таълим-тарбия беришда психологнинг ўрни» мавзусидаги ишчини чоп этириб, омалаштиришга эришган.

Муסיқа залига кирганимизда жажжи қизалоқлар гимнастикачилар либосида турли машқларни маҳорат билан ихро этаётган экан. Шохсанам Раҳматуллаева тўрт йилдан буён бадиий гимнастика, рақс, аэробика тўғарақларида 20–30 қизалоққа сабоқ бериб келади.

– Бу жажжи қақилдоқларнинг ҳали суяк ва мускуллари қотмаган, – дейди мураббий. – Шу боис бадиий гимнастика машқларини бажартириш осон. Охириги пайтлар ота-оналар фақат ўғилларини эмас, балки қизларини ҳам спортга ошно этишга ҳаракат қилапти.

Термиз шаҳридаги 10-мактабгача таълим муассасаси фаолиятида ибратли ишлар бисёр. Муассаса жамоаси ҳар бир болани кулиб турган қўёшга менгаб, янада чароғон нур сочишлари учун астойдил меҳнат қилишарди.

Норкуват Тўраев,
«Ma'rifat» мухбири

2012-yil — Mustahkam oila yili



АҲИЛЛИКДА ҲИКМАТ КЎП

Шинам, саришта уй-жой, тинчлик ва хотиржамлик, ишдаги барака, рўзғордаги тўкинлик, оқил ва соғлом фарзандлар камолоти бахтли оилаларимиз қўрқиди.

Бухоро шаҳри Баҳовуддин Нақшбанд номидаги маҳаллада яшовчи Равшан Хайруллаев оиласи ана шундай бахтли хонадонлардан. Оила бошлиғи Р.Хайруллаев вилоят кўп тармоқли тиббиёт марказида уролог бўлиб ишлайди. Ўз касбига садоқатли, жонкуяр шифокорлардан. Рафиқаси Қамбара Абдуллаева халқ таълими аълоҳиси, Бухоро шаҳридаги 35-умумтаълим мактабида ўқувчиларга биология фанидан сабоқ беради.

Оилада соғлом турмуш тарзи ва маънавий муҳитни шакллантирган хонадон эгалари икки нафар фарзандни тарбиялаб вояга етказмоқда. Оила чаманининг гул-гунчалари бўлган Камола ва Зарина келажақда ота-оналари касбини эгаллаш ниятида.

Суратда: Равшан Хайруллаев фарзандлари Камола, Зарина ва рафиқаси Қамбара Абдуллаева билан.

Yangiliklarda yurt nafasi



Самарқандда ёш оилалар учун «Ёшлар шаҳарчаси» бунёд этилмоқда.

«Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури асосида Самарқанд шаҳридаги Амир Темур кўчасида ёш оилалар учун саккизта кўп қаватли уй қурилмоқда. «Ёшлар шаҳарчаси» деб номланган мавзе айни пайтда улкан бунёдкорлик майдониغا айланган. Бу ерда турли қурилиш-пудрат корхоналарининг тўрт юздан зиёд қурувчилари меҳнат қилмоқда.

«Ёшлар шаҳарчаси»да аҳоли тураржойлари билан бирга, ижтимоий соҳа объектлари қурилиши ҳам жадал олиб борилаётир. Шу йили болалар мусика ва санъат мактаби фойдаланишга топширилди. Келгуси йили бир қанча болалар спорт майдончалари, мактабгача таълим муассасаси бунёд этилади.

Бухорода юртимиз олимлари томонидан инфрақизил импульсли қуритиш ускунаси яратилди.

Бухоро шаҳридаги «Ливадия-Бухоро» хусусий корхонасига ўрнатилган бу технология мева-сабзавотлар, доривор ўсимликлар, гўшт ва макарон маҳсулотларини қуритишга мўлжалланган.

Ушбу технологиянинг афзаллиги шундаки, қуритилаётган маҳсулотлар таркибидagi витамин ва микроэлементлар 90 фоизгача сақланиб қолади. Уларнинг табиий ранги, таъми ва ҳушбўйлиги йўқолмайди.

Яна бир қулай томони, маҳсулотнинг турига қараб, қуриланнинг ҳажми ва ишлаш муддатини ўзгартириш мумкин.

Яқинда бўлиб ўтган VI халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперацион бажарида иштирок этган корхона ушбу қуритиш ускунаси ҳамда унда тайёрланган маҳсулотларни етказиб бериш бўйича кўплаб келишувларга эришди.

Новоий вилоятининг Конимех туманида 4-болалар мусика ва санъат мактаби барпо этилди.

Мактабда тумандаги санъатга ихлосманд ёшларнинг миллий ва жаҳон санъати намуналаридан баҳраманд бўлиши учун барча зарур шарт-шароитлар яратилган.

— Биз ёшларга яратилган бундай имкониятлардан чексиз мамнунмиз, — дейди «Келажак овози» республика кўрик-танловчи голиби, хореография бўлими ўқувчиси Асем Туренова. — Эски мактабимиз ўрнида бунёд этилган янги, барча қулайликларга эга замонавий мусика мактабида таълим олиш санъатга иштиёқ ва интилишимизни янада кучайтирмоқда. Бундай фамхўрликка жавобан келгусида миллий санъатимизни жаҳон миқёсида намойиш этиш барчамизнинг энг улуг мақсадимиздир.

Гулистонда «Янги авлод — 2012» болалар ижодиёти фестивалининг Сирдарё вилояти босқичи бўлиб ўтди.

Фестивалнинг бу йилги туман ва шаҳар босқичларида 6 ёшдан 14 ёшгача бўлган 2700 нафардан зиёд ўғил-қиз иштирок этди. Улар мумтоз ва миллий қолғу, вокал, рақс, тасвирий ва амалий санъат, адабиёт йўналишларида ўз иқтидор ва маҳоратини синовдан ўтказди. Улар орасидан сараланган 350 нафар ёш иқтидор соҳиблари фестивалнинг вилоят босқичида қатнашди.

Тадбир якунида Гулистон шаҳридаги 1-болалар мусика ва санъат мактаби ўқувчилари — Сарвиноз Ҳожибобоева ҳамда Моҳина Раимова, Боёвут туманидаги 1-мактаб ўқувчиси Нозима Шербекова каби 24 нафар иштирокчи голиб деб топилди, фестивалнинг мамлакат босқичига йўлланма олди.

Қарши муҳандислик-иктисодиёт институтининг бир гуруҳ олимлари томонидан гўзапоядан биоёқилғи олиш технологияси ишлаб чиқибли, амалиётга жорий этилди.

Институт профессорлари Раҳим Раббимов ва Фулом Узоқов бошчилигида амалга оширилган бу лойиҳа Муборак «Иссиқлик электр маркази» очик акциядорлик жамиятида муваффақиятли синовдан ўтказилиб, дастлабки маҳсулот олинди.

Ушбу янгиликнинг афзаллиги — унда чиқитсиз технология қўлланилган. Яъни, гўзапояни вакуумда қиздириш орқали 100 килограмм гўзапоядан 20 фоиз кўмир, 30 фоиз табиий газ, 50 фоиз суюқ ёнилғи олинмоқда. Бундан ташқари, олимлар томонидан ишлаб чиқилган мазкур технология асосида қунгабоқар, оқбоз, шўра каби ўсимликлардан ҳам биоёқилғи олиш мумкинлиги ўз тасдиғини топди. Эътиборлиси, биоёқилғи учун керак бўладиган хомашё табиий газ ёки нефтга қараганда бир неча баробар арзондир.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўллаган материаллар асосида тайёрланди.

«XXI аср эпидемияси»га қарши кураш ойлиги

Миллий матбуот марказида Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан «1 ноябрдан 30 ноябргача «Қандли диабетга қарши кураш ва ундан аҳолини муҳофаза қилиш ойлиги» муносабати билан матбуот анжумани ташкил этилди.

Анжуманда жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти томонидан «XXI аср эпидемияси» деб эълон қилинган қандли диабетнинг келиб чиқиш омиллари, касалликнинг олдини олиш чора-тадбирлари ҳақида мутахассислар батафсил маълумот бердилар.

Бугунги кунда оғир тиб-

бий ижтимоий касалликларни аниқлаш ва уларнинг олдини олиш замонавий тиббиётнинг асосий устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Чунки бу касалликлар оқибатида жамиятга катта моддий ва маънавий зарар етказилиши мумкин. Бундай ҳолатларнинг олдини олиш мақса-

дида Ўзбекистон Эндокринологлар ассоциацияси томонидан Республика Хотин-қизлар қўмитаси билан ҳамкорликда мазкур ойлик кенг миқёсда ўтказиб келинмоқда. Жойларда ўтказилаётган бундай тадбирларда маҳалла қўмиталари, Халқ таълими, Олий ва ўрта-махсус таълим ҳамда Маданият ва спорт ишлари вазирликлари фаол иштирок этаётгани таъкидланди.

Гулюз ОРИФЖОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Маънавий иммунитет — асосий ҳимоя

Миллий матбуот марказида «Ахборот глобаллашуви ва халқлар маънавияти» мавзусида матбуот анжумани бўлиб ўтди.

Ёшларнинг глобаллашган жамият муаммоларига қарши курашишда маънавий савиясини янада ошириш, ахборот билан ишлаш жараёнида ёт таъсирлардан ҳимояланиш кўникмасини шакллантириш мақсадларига қаратилган анжуман Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети томонидан ташкил этилди.

Маърузаларда глобаллашув жараёнининг ёшлар онгига таъсири ва бунинг салбий оқибатлари, уни бартараф этиш юзасидан олиб борилаётган чора-тадбирлар

ҳақида атрофлича маълумот берилди.

— Мафқуравий таълиқни тезда илғаб олиш мушкул, — дейди университет ректори Абдулла Исмоилов. — Шунинг учун сохта ахборот асосий қуролга айланди ва кимлардир бундан унумли фойдаланмоқда. Аммо маънавий барқарор жойда бундай ёт гоёлар таъсир ўтказолмайди. Бунинг учун, аввало, ёшларда маънавий иммунитетни шакллантириш жоиз.

Тадбир якунида талаба ёшларни қизиқтирган саволларга мутахассислар томонидан батафсил жавоб қайтарилди.

Олим ЖУМАОЕВ,
Севара МУСАЕВА

Қурилиш соҳасидаги янгиликлар

Бугун юртимизнинг ҳар бир гўшасида амалга оширилаётган бунёдкорлик ишлари кишини қувонтиради. Айниқса, қишлоқларимизда қурилаётган намунавий тураржойлар аҳолининг қулай ва кўркем, барча шароитларга эга уйларда яшاشига имкон яратмоқда.

Миллий матбуот марказида «Ўзқурилишмоллари» акционерлик компанияси томонидан «Республикамиз объектларини қурилиш материаллари билан таъминлаш борасида корхоналар томонидан бажарилган ишлар, истиқбол ва имкониятлар» мавзусида матбу-

от анжумани ташкил этилди.

Мамлакатимиз ўрта Осиёдаги қурилиш материаллари ишлаб чиқариш учун хомашё захиралари бўйича етакчи ўринни эгаллайди. Рақамларга эътибор қилсак, ўтган 9 ой мобайнида маҳсулот экспорт ҳажми

54,88 млн. АҚШ доллари ёки прогнозга нисбатан 107,9 фоизни ташкил қилди. Шу давр ичида маҳаллийлаштириш дастури бўйича 172,9 млрд.сўмлик 25 турдаги маҳсулот ишлаб чиқарилди.

Матбуот анжуманида мутахассислар томонидан берилган бу каби маълумотлар, факт ва рақамлар йиғилганларни бирдек қизиқтирди.

Назозат ХОЛМЕТОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Oktabr — ona tili va adabiyot fani oyligi

Кимнинг хати чиройли?

Жиззах шаҳридаги 11-умумтаълим мактабида Октябр — она тили ва адабиёт фани ойлиги доирасида юқори синф ўқувчилари ўртасида «Кимнинг хати чиройли?» кўрик-танлови ўтказилди. Ижодий ишлар натижасига кўра 9-«В» синф ўқувчиси Дилфуза Зиёвуддинова голиб бўлди.

Бундан ташқари «Халқаро мактаб кутубхоналари кўни» муносабати билан 5—9-синфлар ўртасида «Ёш нотиклар» мусобақаси ташкил этилди. Унда ўқувчилар шеър, бадий асарлардан парчаларни ифода-

ли ўқиш бўйича маҳоратларини синовдан ўтказдилар. 7-«В» синф ўқувчиси Ўғилой Пўлатова ўзининг нотиклик санъати маҳорати билан тенгдошларидан устун эканини кўрсатди.

Абдусаттор СОДИҚОВ

«Она тилим — гуруримсан, ифтихоримсан»

Пойтахтимизнинг Мирзо Улуғбек туманидаги 275-мактабда она тили ва адабиёт фани ойлиги доирасида «Она тилим — гуруримсан, ифтихоримсан» мавзусида тадбир бўлиб ўтди. Унда Халқ таълими вазирлиги вакиллари, пойтахт мактабларининг она тили ва адабиёт фани ўқитувчилари, шоир ва ёзувчилар, Ўзбек Миллий театри актёрлари, фахрий устозлар иштирок этди.

Саҳна миллийлигини акс эттирувчи сўзанапар, она тилимиз тарихига оид маълумотлар билан безатилган. Мактабнинг она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Хуррам Отамуродова раҳбарлигида тайёрлан-

ган саҳна чиқишлари, куй-қўшиқлар, рақслар, шеър ва газаллар тадбирга ўзгача фойда бағишлади.

— Мактабимизда барча тадбирлар уюшқоқлик билан ўтади, — дейди мактаб раҳбари Ҳилола Мирзарахимова. — Мазкур байрам ҳам шундай ташкил этилди. Турли миллат вакиллари таълим оладиган ўшқар муассасамизда дарс соатларидан ташқари фан тўғралакларни ҳам фаолият юритади.

Тадбирда мактаб ўқувчилари томонидан тайёрланган расмлар ва миллий ҳунармандчилик маҳсулотлари кўргазмаси намойиш этилди.

Нуриддин УБАЙДУЛЛАЕВ

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 20 yilligi oldidan

«Ойла бизнинг халқимиз учун миллатнинг кўп асрлик анъаналари ва руҳиятига мос бўлган ғоят муҳим ҳаётий қадриятлардан биридир», деган эди Юртбошимиз ўз маърузаларидан бирида. Дарҳақиқат, мустақиллик йилларида оила масаласининг давлат сиёсати даражасига кўтарилиши, бу муқаддас гўшанинг муҳофазасини таъминлаш борасида қатор қонунлар, фармонлар, қонун ости ҳужжатларининг қабул қилиниши, жумладан, жорий йилимизнинг «Мустаҳкам оила йили» дея эълон қилиниши ана шу қадриятга бўлган содиқлик, ҳурматнинг яққол далилидир. Хусусан, 1992 йилнинг 8 декабрида қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Конституциясига биринчи марта «Ойла» деб номланган бобнинг киритилиши миллий ўзлигимиз рамзи сифатида эътиборли бўлди. Юридик фанлари доктори Замира ЭСОНОВА билан мулоқотимиз давомида мазкур боб моддаларининг мазмун-моҳиятини атрофлича таҳлил этишга ҳаракат қилдик.

— 63-моддада «Ойла жамиятнинг асосий бўғинидир ҳамда жамият ва давлат муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга. Никоҳ томонларнинг ихтиёрий розилиги ва тенг ҳуқуқлилигига асосланади», дейилади. Ойлага бериладиган имтиёзлар хусусида бот-бот тўхталамиз, айтилган, никоҳ тузилиши билан айна пайтда оиланинг давлат ва жамият олдидagi вазифалари ҳам юзага келадими? Агар юқорида тилга олинган «ихтиёрийлик» принциби бузилса, қонунда қандай чоралар белгиланган?

— Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг бандларида асос эътан нормалар оила қонунчилигининг энг устувор масалаларини қамраб олиб, бу соҳада қабул қилинган ва қилинаётган қонун ва қонун ости меъёрий ҳужжатларимизга асос ва манба бўлиб хизмат қилади.

Ойла жамиятнинг энг кичик бўғини бўлиб, жамиятга муносабат, давлат фаровонлиги ва унинг истиқболи, аввало, шу гўшадан бошланади. Ойлада миллат келажиги вужудга келади, ўсиб-ўлғаяди, шунингдек, унда тарих, маданият, маънавий ривож топади. Аслида, ҳар бир ойлага қараб, умумий аҳоли ҳақида бир фикрга келинади.

Давлатимиз томонидан оила ва унинг субъектларига нисбатан, вояга етган ва вояга етмагандикдан қатъи назар, жуда кенг мекёсда ва микдорда имтиёзлар берилган. Шу ўринда оиланинг давлат ва жамият олдидagi вазифалари сирасига қуйидагиларни кириштиш мумкин:

— оилани қонунда белгиланган асос ва тартибда вужудга келтириш ва уни мустаҳкамлаш;

— оиланинг сиёсий, ижтимоий-иқтисодий муносабатлардаги иштирокини кенгайтириш ва уни тўғри ташкил этиш;

— фарзандлар дунёга келтириш, уларни ҳар томонлама етук инсон сифатида тарбиялаш ва бунга масъулият сифатида қараш;

— оила аъзоларининг давлат ва жамият олдидagi фуқаролик бурчларини ва вазифаларини тўлиқ англаб етишлари зарурлигини англаш ва бунга эришиш ва ҳоказо.

Энди никоҳ хусусида тўхталадиган бўлсак, азалдан бизда никоҳ муқаддас, айна пайтда нозик масала саналиб келинган. Худди ана шу жиҳат-

лар қонунчилигимизда ҳам ўз аксини топаётир. Яъни, никоҳ тузиш чоғида жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий йили келиб чиқиши, эътиқоди, шахсий ва ижтимоий маъқеи ҳамда бошқа ҳолатларга қараб, ҳуқуқларни муайян тарзда бевосита ёки билвосита чеклашга, бевосита ёки билвосита афзалликлар белгилашга ҳамда оилавий муносабатларга аралашшга йўл қўйилмайди.

деган банд бор. Ва айнан шу фикрларнинг давоми мисол 66-моддада «Вояга етган, меҳнатга лаёқатли фарзандлар ўз ота-оналари ҳақида ғамхўрлик қилишга мажбурдирлар», дейилган. Назаримда, иккинчи модданинг шарҳига кенгрок тўхталиш, айниқса, ёшларимиз учун фойдали.

— Тўғри айтдингиз. Болаларнинг манфаатлари, таълим-тарбия олиши, таъминоти ҳар доим давлатимиз ҳимоясида бўлиб келган ва муҳим аҳамият касб этган. Одатда вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш ота-она ва уларга тенглаштирилган шахслар зиммасига юклатилади. Чунки болалар манфаатларини таъминлаш ота-она ғамхўрлигининг асосини ташкил этади. Бунинг исботи сифатида ижтимоий таъминот органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш идоралари, ҳомий ташкилотлар, муассасалар томонидан болаларни, хусусан, болали оилаларни қўллаб-қувватлаш юзасидан берилаётган нафақа, пенсиялар, имтиёزلарни келтириш мумкин.

Болаларнинг алимент олиш ҳуқуқлари ҳамда ота-оналарнинг алимент тўлаш мажбури-

саси ва шунга ўхшаш бошқа муассасаларга тарбияга берилиши лозим.

Энди 66-модданинг мазмун-моҳияти хусусида тўхталадиган бўлсак, бу қоида ўзбекона одатларимизнинг намунаси саналади. Одатда, ота-она ва оила олдидagi мажбуриятини тўғри англаган ҳар бир фарзанд Ватани олдидagi мажбуриятини ҳам бажаришга қодир бўлади. Аслида, бу вазифани улар эркин ва ихтиёрий бажаришга интилади. Аммо масаланинг конституцийий қоида сифатида белгиланиши янада эътиборлидир. Мазкур норма болалар ва ота-оналар ўртасидаги муносабатларни янада жипслаштиради, ота-оналарни ижтимоий ҳимоялаш принципини мустаҳкамлайди ҳамда оилалар тинчлиги ва камолини таъминлайди, қадимдан улугълиб келаётган миллий одат ва анъаналаримизга ҳурмат билан қарашни кучайтиради. Кўзда тутилаётган мажбурият ота-оналар, фарзандликка олувчилар, ўғай ота-оналарга ҳам татбиқ этилади.

Ойла кодексининг 109-моддасида вояга етган, меҳнатга лаёқатли болалар меҳнатга лаёқатсиз, ёрдамга муҳтож ўз

мунида қандай ҳолатлар кўзда тутилган?

Бу ерда ота-оналарнинг насл-насаби деганда уларнинг ижтимоий келиб чиқиши, жамиятдаги ўрни ва маъқеи назарда тутилиб, улар болаларга ҳеч қандай таъсир қилмаслиги керак ҳамда қонунда ҳеч қандай устуворлик ва имтиёз белгиланиши мумкин эмас. Фуқаролик ҳолати деганда эса Ўзбекистон фуқаролари, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар тушунилади.

Оналик ва болалиқни муҳофаза қилиш борасида республикамизда қатор чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Жумладан, «Соғлом авлод», «Баркамол авлод», «Ижтимоий ҳимоя», «Ёшлар», «Мустаҳкам оила» деб аталган йиллар ва улар бўйича қабул қилинган Давлат дастурлари, бу йўналишдаги Президент фармонлари ва қарорлари фикримизнинг ёрқин далилидир.

— Хорижий давлатлар конституцияларида «Ойла» мавзусига нечоғлиқ эътибор қаратилган?

— Хорижий давлатларнинг конституцияларини ўрганиш ва таҳлил қилиш шунч кўрсатадики, айрим давлатларда оила институтига бағишланган нормалар мавжуд, аммо ҳеч бирида бизнинг Конституция-миздагидек алоҳида боб даражасига кўтарилмаган. Масалан, Россия, Венгрия, Беларусь, Молдова, Грузия, Болгария, Латвия, Тожкистон, Қирғизистон, Туркменистон, Озарбойжон, Қозғоғистон, Албания, Андорра, Германия, Ирландия, Хитой сингари мамлакатлар конституцияларининг «Инсон ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқ ва эркинликлари» деб номланган бўлим ёки бўла-рида оила масаласи модда сифатида берилганига ғувҳ бўлиш мумкин. Шунингдек, Австрия, АҚШ, Франция, Дания, Исландия давлатларида оила институтига бағишланган бирорта боб ёки модданинг ўзи йўқ. Россия Федерацияси Конституциясининг «Инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари» деб номланган 2-бобида тегишли 38-моддасида оналик, болалиқ ва оила давлат ҳимоясида экани, болалар ва уларнинг тарбияси ҳақида ота-оналарнинг мажбурияти ҳақида сўз борган, холос. Венгрия Республикаси Конституциясининг «Асосий ҳуқуқ ва мажбуриятлар» деб номланган 12-бўлимига тегишли 15-моддасида «Давлат никоҳ ва оила институтини ҳимоя қилади»; 67-моддасида «ота-оналар мажбуриятлари ҳақида» қайтлар бор. Беларусь Республикаси Конституциясининг «Шахс, жамият, давлат» деб номланган 2-бўлимига тегишли 32-моддасида никоҳ, оила, оналик, оталиқ ва болалиқ давлат ҳимоясида экани, бола ҳуқуқларининг қафоллари хусусида тўхталинган. Саволингизга жавоб излаб ўттиздан ортиқ хорижий мамлакатларнинг конституцияларида ундирилиши мумкин. Аммо, ҳақиқатан ҳам, оиланинг муқаддаслигига мустақил дйёри-мизнинг мустақил Конституциясида алоҳида урғу берилган қонуний ҳужжатни урчатмадик.

Ойбуви ОЧИЛОВА
суҳбатлашди.

ОЙЛА — ЖАМИЯТ ТАЯНЧИ

2-суҳбат

Ўзбекистон Республикаси Ойла кодексининг 2-бўлими «Никоҳ» деб номланиб, унинг 3-бобида никоҳ тузиш тартиби ва шартлари кўрсатилган. 14-моддасида эса ихтиёрийлик никоҳ тузишининг шартлари ҳамда принципларидан бири экани алоҳида зикр этилади. Никоҳ тузиш учун бўлажак эрхотин ўз розилигини эркин ифода этиш қобилиятига эга бўлиши керак. Никоҳ тузишга мажбур қилиш тақиқланади. Агар ушбу ихтиёрийлик принципи бузилса, Жиноят кодексининг 136-моддасида кўрсатилган «Аёлни эрга тегишга мажбур қилиш ёки унинг эрга тегишга тўқсинлик қилиш» мазмунидagi моддада кўрсатилган ҳуқуқий оқибатни келтириб чиқаради. Шунингдек, Ойла кодексининг 53-моддасида кўрсатилган ҳуқуқий оқибат, яъни мажбурлаб тузилган никоҳ, жабрланувчи ёки прокурорнинг аризаси бўйича ҳақиқий эмас деб топилиши мумкин. Ойла тўғрисидаги қонун ҳужжатларида белгиланган талаблар ва шартларнинг барчасида никоҳланувчилар тенг ҳуқуқлидирлар. Фақатгина Ойла кодексининг 15-моддасида кўрсатилган никоҳ ёши эркаклар учун 18 ёш, аёллар учун 17 ёш этиб белгилангани биологик ва юридик жиҳатдан асосланган.

— Болажон халқимиз ўзи емас-да, фарзандининг озғига тутди. Ўқ илдири миллий қадриятларимизга бориб тутаган Бош Қому-симизда ҳам бу руҳни ҳис этиш мумкин. Жумладан, 64-моддада «Ота-оналар ўз фарзандларини вояга етту-ларига қадар боқиб ва тарбиялашга мажбурдирлар»,

ятлари ҳам ана шу моддадан келиб чиқиб белгиланган. Алимент вояга етмаган болаларнинг мулкий ҳуқуқларидан бири, яшаш манбаи, таъминот шакли саналади. У болаларнинг ота-онаси ўзаро никоҳ-далми ёки никоҳда турмаслигидан, шунингдек, никоҳи ҳақиқий эмас деб топилишидан қатъи назар тўланади. Фақат боланинг туғилганлик тўғрисидаги ғувҳномасида алимент тўловчи ота-она сифатида кўрсатилган бўлиши лозим.

«Бола ҳуқуқларининг қафол-латлари тўғрисида»ги қонун ҳамда Ойла тўғрисидаги қонун ҳужжатлари нормаларига кўра, ота-она вафот этганда, ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум этилганда, ота-оналик ҳуқуқи чекланганда, муомалага лаёқатсиз деб топиладиганда, касал бўлганда, узоқ муддат бўлмаганда, ота-она болаларни тарбиялаш ёки уларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишдан бўйин товланганда, тарбия, даволаш, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш муассасалари ва шунга ўхшаш бошқа муассасалардаги боласини олишдан бош торганда, шунингдек, ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган бошқа ҳолларда болаларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш вазифаси ва ҳомийлик органлари зиммасига юклатилади. Ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар оила(фарзандликка олиниши, вазийлик, ҳомийлик белгиланиши ёки тутинган оила)га берилиши, бундай имконият бўлмаганда эса етим болалар ёхуд ота-оналар қарамоғидан маҳрум бўлган болалар учун тайинланган муассасалар(тарбия, даволаш, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш муас-

ота-онасига таъминот бериш-лари ва улар тўғрисида ғамхўрлик қилишлари шарт, дейилган. Ота-онасининг давлат ва нодавлат муассасалар қарамоғида экани ҳам вояга етган, меҳнатга лаёқатли болаларни ғамхўрлик қилиш ва моддий ёрдам кўрсатиш мажбуриятидан овоз қилмаслиги қатъий кўрсатиб ўтилган. Мазкур ҳужжатнинг 110-моддасига кўра, вояга етган, меҳнатга лаёқатли болалар ўз ота-онасига ихтиёрий равишда моддий ёрдам беришдан бўйин товласалар, таъминот микдори болаларнинг оилавий ва моддий аҳолини ҳисобга олган ҳолда суднинг ҳал қилув қарорига асосан белгиланади.

Ота-она, алимент ундириш ҳақидаги талабни ўз болаларининг бирига ёки бир нечтасига нисбатан қўйганидан қатъи назар, суд алимент микдорини белгилашда вояга етган, меҳнатга лаёқатли болаларнинг барчасини ҳисобга олиши лозим. Бундан ташқари, 111-модда бандларидаги биоан, ота-онанинг таъминоти учун қилинадиган қўшимча харажатлар ҳам белгиланган бўлиб, вояга етган, меҳнатга лаёқатли болалар ота-онасининг касаллигига ва бошқа уз-лири сабабларга кўра қилина-диган қўшимча харажатларда иштирок этишлари шарт. Қўшимча харажатлар ихтиёрий равишда қопланмаса, талаб қилинаётган сумма суд тарти-бида ундирилиши мумкин.

— 65-моддадаги «Фар-зандлар ота-оналарнинг насл-насабидан ва фуқаро-лик ҳолатидан қатъи назар, қонун олдиди тенгдирлар. Оналик ва болалиқ давлат томонидан муҳофаза қили-нади» дейилган. Унинг маз-

HISOB-KITOB ANIQ BO'LSA...

maqsadga erishish osonlashadi

Yurtimizda tadbirkorlik va ishbilanmonlikka, oilaviy kasachilikka keng yo'l ochib berilgan. Albatta, ma'lum biznesni yuritish, uni yanada rivojlantirishda hisob-kitob ishlarini to'g'ri yo'lga qo'yish lozim. Ayniqsa, bu tijorat banklari bilan bo'ladigan hisob-kitob va valuta hisobraqamlarida pul mablag'larini hisobga olish munosabatlarda o'ta aniqlikni talab etadi. Shu ma'noda ushbu dars ishlanmasi buxgalteriya hisobi va audit yo'nalishida saboq berayotgan kasbiy ta'lim o'qituvchilari uchun metodik ko'mak bo'la oladi, deb o'ylaymiz.

Dars mavzusi: Bankdagi hisob-kitob va valyuta hisobraqamlarida pul mablag'larini hisobga olish.

Reja:
1. Bankda hisobraqam ochish uchun korxona taqdim etadigan hujjatlar.

2. Hisobraqamdagi pul mablag'larining harakati, holati haqidagi ma'lumotlar qaysi schyotda umumlashtiriladi.

3. Hisobraqamdagi pul mablag'larining tushumi va o'tkazilishida to'ldiriladigan hujjatlar.

Darsning maqsadi:

Ta'limiy: Bankdagi hisob-kitob, hisobraqamlardagi pul mablag'larini hisobga olishni o'rganish. Olgan bilimlarini hayotda, amaliyotda qo'llay bilish, erkin fikrlash, fanga qiziqish, mustaqil ijodiy, ilmiy ishlashga intilish uyg'otish.

Tarbiyaviy: O'quvchilarda kasbga mehr uyg'otish, milliy iqtisodiyotga hurmat, ona Vatanga muhabbat tuyg'usini shakllantirish, do'stlik tarbiyasiga e'tibor berish.

Rivojlantiruvchi: o'quvchilarni tez fikrlashga, fikrni aniq ifodalashga o'rgatish, mustaqil ishlash, olgan bilim va ko'nikmalarini mustahkamlash.

Kutilayotgan natija: Tijorat banklarida hisobraqami ochish, pulning tushumi va o'tkazilishida ishtirok etadigan hujjatlarni to'ldirishni amalga oshirish, hisobraqamning debet va kredit jarayonlari buxgalteriya aloqalarida aks ettirilishini o'rganish.

Dars turi: joriy nazorat.

Darsda qo'llaniladigan usul: ma'ruza, yakka tartibda ishlash, kichik guruhlarda ishlash, aqliy hujum, test o'yinlari.

Dars jihozi: a) ma'ruza, doska, tarqatma materiallar, klaster, test kartochkalari, krossvord, kalkulyator, ko'rgazmalar, buxgalteriya blankalari.

Darsning borishi:
I. Tashkiliy qism — 5 daqiqa.

II. Asosiy qism — 50 daqiqa.
1. O'tilgan mavzuni takrorlash — 20 daqiqa (yakka tartibda ishlash)

2. Yangi mavzuning bayoni — 30 daqiqa.

III. Mustahkamlash — 20 daqiqa (guruh bilan ishlash).

IV. Xulosalashtirish — 5 daqiqa.

1. Uyg'a vazifa.
Tashkiliy qism: Navbatchining axborotini tinglash, guruh davomatini aniqlash, dars jarayonida o'quvchilarning fikrlarini bir joyga to'plash, ya'ni psixologik daqiqa yaratish.

Asosiy qism:
O'tilgan mavzuni mustahkamlash: O'qituvchi dars avvalida uyg'a berilgan vazifa, ya'ni «Kirim orderi» KO-1 shaklini yig'ishtirib oladi hamda o'tilgan mavzuni so'raydi. O'quvchilar bilimini sinash uchun o'tilgan mavzulardan savol berib bilimlarini mustahkamlaydi.

Savollar quyidagicha bo'lishi mumkin:

1. Kassa muomalalarini amalga oshirish qaysi xodim zimmasiga yuklatiladi?

2. Korxona kassasidan naqd pul berish qanday hujjat bilan rasmiylashtiriladi?

3. Korxona kassasiga naqd pul to'plash qanday hujjat bilan rasmiylashtiriladi?

4. Hisobraqamdan kassaga pul kelib tushdi(bux.provodka) tuzing).

5. Mahsulot, ish va xizmatlar naqd pulga sotildi (bux.provodka) tuzing).

6. Kassadan mehnat haqi va boshqa to'lovlar berildi (bux.provodka) tuzing).

Yangi mavzuning bayoni:

Har bir tashkilot tuzilayotgan vaqtda o'zining pul mablag'larini va naqd pulsiz muomalalarini yuritish maqsadida davlat va tijorat bankida hisobraqami ochadi. Bankda hisobraqam ochish uchun tashkilotlar quyidagi hujjatlarni taqdim etishi kerak:

1. Hisobraqam ochish uchun ariza.

2. Davlat vakolatli organlari tomonidan korxonalar, tashkilotlarning yagona davlat ro'yxatiga kiritilgani to'g'risidagi notarius tasdiqlangan guvohnomaning nusxasi.

3. Yuqori organ yoki ta'sischi korxona majlisida tasdiqlangan ustav yoki nizomning notariusdan tasdiqlangan nusxasi.

4. Davlat ro'yxatiga o'tgani to'g'risidagi hujjat.

5. Soliq organidan ro'yxatdan o'tib identsifikatsiya nomeri berilganligi to'g'risidagi ma'lumot.

6. Imzo namunolari va muhrning izi tushirilgan kartochka.

Hisobraqam aktiv 5110-schyotida yuritilib, pul mablag'larining harakati, holati haqidagi ma'lumotlarni umumlashtirib boradi.

Hisobraqamning debetida pul mablag'larining kelib tushishi, kreditida esa pulning o'tkazilishi yoki sarflanishi aks ettiriladi. Bu schyotda yozuvlar banking ko'chirmasi asosida amalga oshiriladi.

Pulning tushumi va o'tkazilishi quyidagi hujjatlarga asosan amalga oshiriladi:

1. To'lov topshiriqnomasi.

2. To'lov talabnomasi.

3. Inkassa topshiriqnomasi.

4. Pul cheki.

5. Pul badallari haqidagi e'lon.

To'lov topshiriqnomasi korxonaning o'ziga xizmat ko'rsatuvchi bankka o'z hisobraqamidan muayyan summani boshqa korxonaning va shu bankdagi yoki ana shu shaharda yoxud boshqa shaharda joylashgan bank muassasasidagi hisobraqamiga o'tkazish to'g'risidagi topshirig'i hisoblanadi. Bunda to'lovchi bankka belgilangan shakldagi blankada topshiriqnomaga taqdim etadi. Topshiriqnomalar yozilgan kundan bir kun davomida amal qiladi. To'lov topshirig'i bilan hisob-kitoblardan oldindan to'lov shakli deb ham ataladi. Bunda xaridor shartnoma asosida to'lov topshirig'ini yozib, uni o'z bankiga topshiradi. Mol yetkazib beruvchi korxona pul hisob-kitob varag'iga tushgandan so'ng tovarni xaridorga jo'natadi.

To'lov talabnomasi hisob-kitob hujjati bo'lib, to'lovchiga muayyan summani bank orqali to'lash to'g'risidagi talabini o'z ichiga oladi.

To'lov talabnomasi bilan hisob-kitoblardan aksept shakli deb ham ataladi. Bunda mol yetkazib beruvchi korxona tovarlarni xaridorga jo'natganidan keyin

to'lov talabnomasi yozib, uni o'z bankiga topshiradi. O'z navbatida, bank to'lov talabnomasini xaridor korxonaning hisob-kitob varag'i bo'lgan bank muassasasiga jo'natadi. Xaridor korxona to'lov talabnomasini to'lashga rozi bo'lishi yoki to'lashdan bosh tortishi mumkin. Buni xaridor yozma ravishda 2-3 kunda xabar qilishi shart. Agar xaridordan hech qanday xabar kelmasa, unda to'lov talabnomasi to'lashga qabul qilindi deb hisoblanadi.

Inkassa topshiriqnomalari gina binon to'lovlar hisobi korxonalar hisobraqamlaridagi mablag'larini ularning rozilgisiz hisobdan o'chirishning quyidagi hollarida — budjetga to'lovlar bo'yicha jarimalarini undirish va mablag'larini hisobdan o'chirishning so'zsiz tartibi belgilangan boshqa hollarida amalga oshiriladi.

Mijoz (korxona) chek daftar-chalarini unga xizmat ko'rsatuvchi bank muassasasidan oladi. Meh-natga haq to'lash, pensiyalar, kasallik varaqasi bo'yicha nafa-qalar, mukofotlar, xizmat safarlari va xo'jalik xarajatlari uchun naqd pullarni bank cheki asosida kor-

xonaning hisob-raqamidan shu raqamidan chekda ko'rsatilgan naqd pul summasini berish to'g'risida bankka bergan faydoviy shartli ruchkada to'ldiriladi. Unda summa, chek berilgan vaqt, oluvchining nomi, shuningdek, olingan summaning nima maqsadga ishlatilishi ko'rsatiladi.

Pul badallari haqidagi e'lon bilan hisobraqamga naqd pul topshirilgani rasmiylashtiriladi. Ushbu hujjat bir nusxada to'ldiriladi va unda yo'llanadigan pulning hosil bo'lish manbasi ko'rsatiladi. Bank qabul qilingan pulga kassirga kvitansiya beradi, u buxgalteriyada kassa chiqim ordenini tuzish va kassa bo'yicha pul mablag'larini hisobdan chiqarish uchun asos vazifasini o'taydi.

Yangi mavzu davomida o'quvchilarga buxgalteriya blankalaridan foydalanib, to'lov topshiriqnomasi, to'lov talabnomasi, chek daftar-chasi ko'rsatiladi. Klaster usulida buxgalteriya provodka) quyidagicha tuziladi.

DT KT

1. Kassadan ortiqcha pul hisobraqamiga topshirildi. 5110 5010

2. Sotilgan mahsulotlar uchun xaridorlardan, bajarilgan ish, xizmatlar uchun buyurtmachilardan pul kelib tushdi. 5110 4010

3. Ta'sischi korxonalar hisobraqamiga pul kelib tushdi. 5110 4610

4. Chek asosida hisobraqamdan kassaga pul olindi. 5010 5110

5. Mol yetkazib beruvchilardan qarzni uzish uchun o'tkazildi. 6010 5110

6. Budjetda bo'lgan qarzlari to'landi. 6410 5110

7. Kasaba uyushmasi tashkilotiga, ijtimoiy sug'urta tashkilotiga ajratmalar o'tkazildi. 6520 5110

5110-Hisobraqamning boshqa hisobraqamlar bilan aloqasi

D-t 5010 K-t

Kassadagi ortiqcha mablag'ning qaytarilishi

D-t 4010 K-t

Xaridor va buyurtmachilar qarzining to'lanishi

D-t 6810 K-t

Qisqa muddatli bank kreditining olinishi

D-t 7810 K-t

Uzoq muddatli bank kreditining olinishi

D-t 6510 K-t

Turli debitorlik qarzlardan tushumlar

D-t 6010 K-t

Budjetdan tashqari fondlarga to'lovlar

D-t 65120 K-t

Kassaga naqd pul berilishi

D-t 5010 K-t

Qisqa muddatli kreditning qaytarilishi

D-t 6810 K-t

Qisqa muddatli kreditning qaytarilishi

D-t 6900 K-t

Turli kreditorlik to'lovlar

Yangi mavzuni mustahkamlash:

Guruh ikkiga bo'linadi va kichik guruhlariga test kartochkalari, krossvordlar beriladi va amaliy mashg'ulot uchun to'lov topshiriqnomasi to'ldiriladi.

Amaliy mashg'ulot.

Mashg'ulotning maqsadi: hisob boshlang'ich hujjatlari bilan tanishish.

«Navro'z» kichik korxonasi bankdagi hisobraqamidan budjetga daromad soliqlari to'lanishi bo'yicha hujjat tuzi.

«Navro'z» kichik korxonasi bankdagi hisobvarag'i raqamida 12840660.0 so'm mablag' mavjud. 450000 so'm daromad solig'i to'lash bo'yicha provodka berib.

G'olib guruh aniqlanadi va rag'batlantiriladi.

O'quvchilar baholalanadi.

Uyg'a vazifa: Mavzuni takrorlab kelish, to'lov talabnomasi bilan-

kasini to'ldirib kelish.

Shahlo NURALIYEVA,
Denov xizmat ko'rsatish kasb-hunar kolleji
maxsus fan o'qituvchisi

xonaning hisob-raqamidan shu raqamidan chekda ko'rsatilgan naqd pul summasini berish to'g'risida bankka bergan faydoviy shartli ruchkada to'ldiriladi. Unda summa, chek berilgan vaqt, oluvchining nomi, shuningdek, olingan summaning nima maqsadga ishlatilishi ko'rsatiladi.

Pul badallari haqidagi e'lon bilan hisobraqamga naqd pul topshirilgani rasmiylashtiriladi. Ushbu hujjat bir nusxada to'ldiriladi va unda yo'llanadigan pulning hosil bo'lish manbasi ko'rsatiladi. Bank qabul qilingan pulga kassirga kvitansiya beradi, u buxgalteriyada kassa chiqim ordenini tuzish va kassa bo'yicha pul mablag'larini hisobdan chiqarish uchun asos vazifasini o'taydi.

Yangi mavzu davomida o'quvchilarga buxgalteriya blankalaridan foydalanib, to'lov topshiriqnomasi, to'lov talabnomasi, chek daftar-chasi ko'rsatiladi. Klaster usulida buxgalteriya provodka) quyidagicha tuziladi.

DT KT

1. Kassadan ortiqcha pul hisobraqamiga topshirildi. 5110 5010

2. Sotilgan mahsulotlar uchun xaridorlardan, bajarilgan ish, xizmatlar uchun buyurtmachilardan pul kelib tushdi. 5110 4010

3. Ta'sischi korxonalar hisobraqamiga pul kelib tushdi. 5110 4610

4. Chek asosida hisobraqamdan kassaga pul olindi. 5010 5110

5. Mol yetkazib beruvchilardan qarzni uzish uchun o'tkazildi. 6010 5110

6. Budjetda bo'lgan qarzlari to'landi. 6410 5110

7. Kasaba uyushmasi tashkilotiga, ijtimoiy sug'urta tashkilotiga ajratmalar o'tkazildi. 6520 5110

5110-Hisobraqamning boshqa hisobraqamlar bilan aloqasi

D-t 5010 K-t

Kassadagi ortiqcha mablag'ning qaytarilishi

D-t 4010 K-t

Xaridor va buyurtmachilar qarzining to'lanishi

D-t 6810 K-t

Qisqa muddatli bank kreditining olinishi

D-t 7810 K-t

Uzoq muddatli bank kreditining olinishi

D-t 6510 K-t

Turli debitorlik qarzlardan tushumlar

D-t 6010 K-t

Budjetdan tashqari fondlarga to'lovlar

D-t 65120 K-t

Kassaga naqd pul berilishi

D-t 5010 K-t

Qisqa muddatli kreditning qaytarilishi

D-t 6810 K-t

Qisqa muddatli kreditning qaytarilishi

D-t 6900 K-t

Turli kreditorlik to'lovlar

D-t 6510 K-t

Turli kreditorlik to'lovlar

D-t 6900 K-t

Inson ruhiyatini o'rganish hayotdagi voqea va hodisalarning inson ongida aks etishi, sezgi, idrok, tafakkur va hissiyot-xususiyatlarini chuqurroq bilishga xizmat qiladi. Olimpiya xaxiralari kolleji psixologiya sabog'i uchun mo'ljallangan quyidagi dars ishlanmasida «Temperament» mavzusi ochib beriladi. Ma'lumki, bo'lajak trener inson ruhiyatini yaxshi o'zlashtirsa, o'z shogirdlariga individual yondashishga o'rganadi. Mashg'ulotlar jarayonida, o'qitish, o'rgatish metodlarini tanlayotganda, shuningdek, pedagogik ta'sir ko'rsatishda ham temperament turi e'tiborga olinadi. Aytaylik, pedagogik ta'sirning maqto'v va tanbeh shakllari mavjud. Maqto'v barcha tipdagi temperamentli kishilarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, lekin bu ta'sir xolerik va melanxoliklarga nisbatan qo'llanilganda samaraliroq bo'ladi. Sangvinik va flegmatikka esa tanbeh yaxshiroq ta'sir qiladi. Bu kabi o'ziga xosliklarni psixologiya darsida samarali pedagogik usullar bilan o'quvchiga tushuntirish orqali berilgan bilim va ko'nikma olimpiya xaxiralari kollejidagi ko'plab bo'lg'usi murabbiylarning sportdagi faoliyatida asqotadi.

Darsning maqsadi:

Ta'limiy: o'quvchilarga temperament haqida ma'lumot berish.

Tarbiyaviy: mavzu asosida o'quvchilarda bo'lajak kasblariga hurmat tuyg'usini tarbiyalash.

Rivojlantiruvchi: o'quvchilarning psixologiya faniga qiziqishlarini oshirish, ularning tafakkur doirasini kengaytirish.

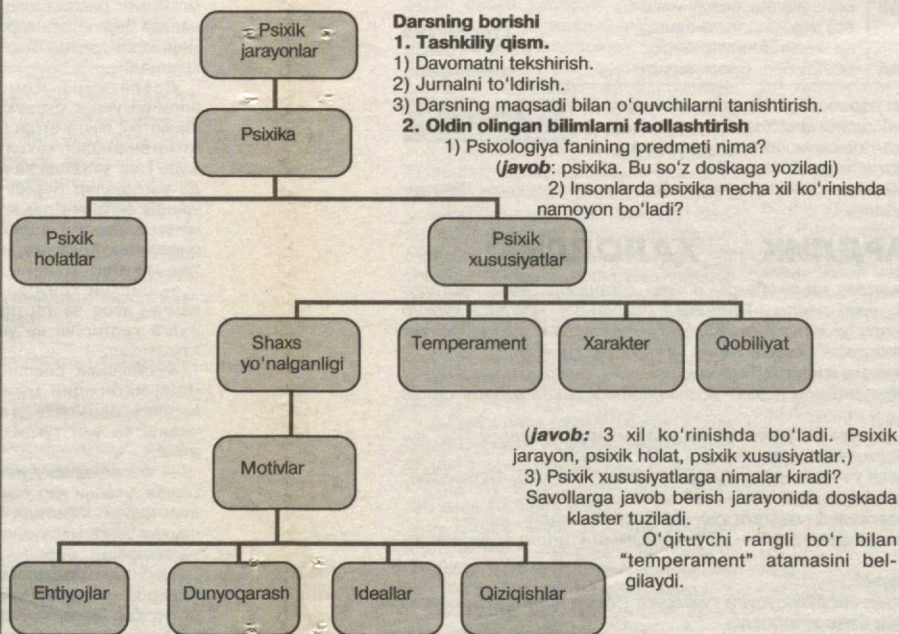
Dars turi: aralash.

Dars tipi: noan'anaviy

TEMPERAMENT XUSUSIYATLARI

har bir o'quvchiga individual yondashishni taqozo etadi

DARSNING TEXNOLOGIK XARITASI				
Darsning bosqichlari	Vaqt	Dars mazmuni	Metodlar	Vositalar
Tashkiliy qism	5	Davomatni aniqlash; jurnalni to'ldirish; darsning maqsad va vazifalari bilan o'quvchilarni tanishtirish	Og'zaki	
Oldin olingan bilimlarni faollashtirish	10	Savollarga javob berish. 1) Psixologiyaning predmeti nima? 2) Insonlarda psixika nechta ko'rinishda namoyon bo'ladi? 3) Psixik xususiyatlarga nimalar kiradi?	So'rash Klaster	Doska, yozma va tayyor materiallar, rangli bo'rlar
Yangi bilimlarni shakllantirish	25	"Temperament" mavzusida ma'ruza. Temperament tiplari. Sport faoliyati va temperament.	Ma'ruza, kichik guruhlarda ishlash metodi	Ma'ruza matni, jadval, yozma va tarqatma materiallar
Yangi mavzuni mustahkamlash (mavzuni amalda qo'llash)	25	1- Amaliy ish Temperament tipini aniqlash 2- Amaliy ish 48 savoldan iborat test bilan ishlash	Mashqlar Test	Psixologik tavsifnoma namunolari, test savollari
Yakunlash	10	Mavzuni umumlashtirish. O'quvchilarni baholash	Umumlashtirish	
Uyg'a vazifa	5	Mavzuni konspektlash		



3. Asosiy bosqich — yangi bilimlarni shakllantirish.

1) "Temperament" mavzusida o'qituvchining ma'ruzasi.

Temperament kishining tug'ma

psixologik xususiyati bo'lib, psixik faoliyat dinamikasida namoyon bo'ladi, ya'ni kechayotgan psixik jarayonlarning paydo bo'lish tezligi, qanday kechishi,

qancha muddatda o'zgarishi yoki qancha muddatga o'zgarishdan tushuntiradigan bo'lsak, ba'zi

Agar hayotiy misollar bilan tushuntiradigan bo'lsak, ba'zi

kishilar muayyan vaziyatlarda o'zlarini o'ta bosiq tutadilar, boshqalari esa asabi va jizzaki, uchinchilari esa befarqlik namoyon qiladilar. Shuningdek, odamlarning tashqi qo'zg'aluvchanligi turlicha bo'ladi; kimdir tez idrok qiladi, tez fikrlaydi, aqli tez ishlaydi, kuzatuvchan bo'ladi.

Boshqa kishilarda esa bu jarayonlar juda sekin kechadi. Bunday odamlar o'zlarini tushib qolgan yangi sharoitlarga qiyinchilik bilan ko'nikadi, bir xil odamlar hayotiy voqealarga o'ta kuchli emosionallik bilan munosabat bildiradi, boshqalar esa, aksincha, xotirjam munosa-

Jadval yordamida I. Pavlovning ONF haqidagi ta'limoti temperament asosini tashkil qilishi tushuntiriladi.

Guruh o'quvchilariga temperament tipi nomining bosh harfi yozilgan doirachalar tarqatiladi va ular kichik guruhlariga bo'linishadi. Guruhlar nomi:

"S" — sangvinik

"X" — xolerik

"F" — flegmatik

"M" — melanxolik

O'quvchilarga temperament tiplarini tavsif

САРАТОНГА ШИФО

Кексаларимиз хусайнини совуқ сувга чайиб, тандир нон билан тамадди қилишни хуш кўради. Бу инсон саломатлигига қони фойдадир.

Одам генларидан бири ота-онадан ўтган ирсий касаллик билан зарарланган бўлса, вақти келиб, иккинчига ҳам ўтади ва ўсма ривожланади. Узум, олма, нок каби меваларни доимий истеъмол қилиш эса соғлом гени фаоллаштириб туради.

Қолаверса, иммунитетни кўтариб, йўғон ичак саратони ва қўқрак бези ўсмалари фаолиятини сустлаштиради.

Америкалик олимлар узум данаги ва пўстлогидан нок касаллиги — лейкомиага қарши курашадиган витаминлар борлигини аниқлашди.

Узум доналарини дамлама қилиб ичиб юрган кишиларнинг тўртдан уч қисмида саратон ҳужайраларининг нобуд бўлиши кузатилган. Мева касал ҳужайраларни ўлдирадиган махсус оксилни фаоллаштириб, соғлом ҳужайрага шикаст етказмайди.

Nabotot olami

2010 йили Калифорния олимлари узумни кўп ейиш саратоннинг ривожланиш хавфини пайсизлаштириш хусусиятига эга эканини амалиётда исботлашди. Уларнинг аниқлашича, узумдаги ресвератрол моддалар саратон пайдо бўлиш хавфини йўқотиш билан бирга, мавжуд ўсмалар ривожланишини секинлаштириб экан.

Тоҳир ИБРОХИМОВ,
тиббиёт фанлари
доктори, профессор

ТАЛАБАНИНГ
СУМКАСИДА НИМА БОР?

Савдо ходимининг сумкасида ҳисоб-китоб учун зарур калькулятор, варақалар, юрист дипломатида қонунга оид ҳужжат, ўқитувчиникида дарслик иш журнал, дафтар, шифокорнинг кутисида дори-дармон. Талабаларнинг сумкасида-чи? Уларникида ўқув қуролилари — китоб, дафтар, ручка, газета, тушликка мўлжалланган пул бўлади-да, дейишингиз мумкин. Аслида эса...

Автобусда ишга кетаётсам, ёнимга сўнгги модада кийинган, сочи ни замонавий турмаклар, пар-

доз-андоз буюми ва шунга ўхшаш матоҳ...лардан ортиб, ручка, дафтар ва китобларни солишга бўш жойнинг ўзи йўқ! Ажабландим. У ўзининг тўрт йиллик умрини бўяниш, оро бериш билан ўтказса, келажакдаги тақдирини нима бўлади?! Йигит талабаларда ҳам сумка кўрмайсиз. Мабоҳдо улардан дафтар-ручка талаб қилиб қолсангиз, кистонининг ички, шимининг орқа чўнтақларини тит-

Siz nima deysiz?

доз-андозни «қотирган» қиз келиб ўтирди. Билишимча, у талаба. Пайтдан фойдаланиб, ундан ўқишлари ҳақида сўрадим. Қиз жўяли фикр айтмади. Зарурат бўлиб, талаба қиздан ручка сўрадим. У сумкасининг авра-астарини ағдариб ручка қидирди. Йўқ! Тўғрироғи, бунча пар-

килашга тушади. Енгининг ичига тўрт букланган қоғозни солиб юрадиганлар ҳам йўқ эмас. Савол туғилади: уларнинг портфель олишга имкони йўқми ёки сумка талабага ортиқча юкдек туолади-ку? Наҳотки, енг ва чўнтак сумка ўрнини боса олса?! Портфель кўтариб юрган йигитларни ҳам кураминг. Назаримда, улар илм-маърифатни чуқур идрок этиб,

Самарқанд вилоятининг Қўшработ туманида ўсиб келаётган авлодни жисмонан соғлом, маънан юксак қилиб вояга етказиш, улар қалбида миллий ва умуминсоний қадри-

лари ўзаро ҳамкорликда, бамаслаҳат иш олиб бормоқдалар.

2012 йил «Мустақкам оила йили» давлат дастури ижросига ҳисса қўшиш мақсадида туман прокуратураси,

даги 48-умумтаълим мактаби ўқувчилари билан «Ёшлар тарбияси ва уларнинг ҳуқуқбузарлик, жиноят қўчасига кириб қолишининг олдини олиш» мавзусида ўтқа-

Qaror va ijro

етарли даражада шаклланимаган. Ҳуқуқшусларнинг айнан ёш авлод ҳаёти ва тақдирига дахлдор қонунларни

ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР — ДОИМИЙ ЭЪТИБОРДА

ятларга меҳр-муҳаббатни кучайтиришга жиддий эътибор қаратилмоқда.

Туманда 87та умумтаълим мактаби, 7та касб-хунар коллежи, бир нечта мактабдан ташқари таълим муассасаси фаолият кўрсатади. Вояга етмаган ёшлар ўртасида олиб борилаётган тарғибот-ташвиқот ишларида «Маҳалла» хайрия жамоат фонднинг туман бўлими, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати, туман ҳуқуқ-тартибот идоралари вакил-

ички ишлар бўлими ходимлари томонидан умумтаълим мактаблари ва касб-хунар коллежларида ҳуқуқий мавзудаги суҳбатларнинг ўтказилиши ёшларнинг билим доираси кенгайишида муҳим роль ўйнади. Албатта, туман аҳолисининг анча тарқоқ ҳолда жойлашиши, оилаларнинг фарзанд тарбиясига турлича ёндашуви ички ишлар, прокуратура ходимлари томонидан амалга оширилаётган ишларга тўсик бўлмаслиги керак. Туман маркази-

зилган суҳбат иштирокчиларда катта таассурот қолдирди. Тадбир туман халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими, «Маҳалла» хайрия жамоат фонднинг туман бўлими, «Камолот» ЁИХ фаоллари иштирокида ўтказилиб, ёшларни қизиқтирган турли саволларга батафсил жавоб берилди. Табиийки, ҳали вояга етмаганлар онгидан мамлакатимиз қонунчилиги ҳақида тасаввур

шарҳлаб бериши, мазмундан хабардор этиши тадбирнинг қизиқarli ва фойдали бўлишини таъминлади.

Бундан ташқари, 62-умумтаълим мактабида «Ёшлар ўртасида гиёҳвандликнинг олдини олиш», Қовунчи қишлоғидаги 42-умумтаълим мактабида «Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида»ги қонун шарҳи» мавзусида ўтказилган учрашувлар ҳам самарали бўлди.

Луқмон АСАТОВ,
ҳуқуқшунос



«Ma'rifat» ga
maktublar

E-mail:
info@marifat.uz

ҚАЙСИ ГУЛНИ ХУШ
КЎРАСИЗ?

Қайси гулни яхши кўриши орқали одамнинг феъл-атворини аниқлаш мумкин экан. «Мадади Сино» академика раиси, олим Абдукарим Имомхўжаев бу борада узоқ йиллик кузатув олиб борган.

Аниқланишича, кактусларга ишқибоз қилишлар оқил, одил, воқеа-ҳодисаларга эътиборли бўлишади. Энг қизиғи, улар ҳар қанча босиқ бўлишмасин, жаҳли чиққанда ўзларини тугулмас экан.

Атиргулнинг ёқтирадиган аёллар табиатан жўшқин, хушчақчақлиги билан ажралиб туради. Аммо гуллар маликасини хуш кўрадиган эркаклар жуда равшан бўлишар экан. Бинафшани севувчилар эса атрафдаги кишилар ва ҳодисаларга биров безътибор, бироқ шоир-

ларга хос кучли ички ҳиссий эгасидирлар.

Тожи узун гулсафар ва шунга ўхшаш гул ишқибозлари инсонларварлиги ва баргикенглиги билан эътиборга молик. Хризантемага меҳр кўйган кишиларнинг эса ҳаётсе-

варлиги таҳсинга лойиқ. Лолани кўпроқ ёқтирадиганлар ёлғизликни хуш кўрувчи, доимо ўз ўй-хаёллари билан банд кишилар бўлиши кузатилган.

Турсунхўжа
АЗАЛХОНОВ
тайёрлади.

Bilasizmi?

«ОЙИЖОН, МЕНИ БУ ЕРДАН ОЛИБ
КЕТИНГ!»

Яна меҳрибонлик уйидаман. Тушлик тугаганига анча бўлди. Беш ёшли Анвар деразадан ташқарига термулади. Унинг тенгқурларига қўшилганини, улар билан ўйнаганини кўрмаганман. Доммо ҳаёл суради, ҳеч ким билан гаплашмайди. Савол берсангиз, жавоб қайтармайди. Хуллас, Анвар бошқаларга ўхшамайди.

Бу ерда илк бор тахририят топиши билан келганман. Ўшанда меҳрибонлик уйини тушқун кайфиятда тарқ этгандим. Кейинчалик, тарбияланувчилар ҳақида ўйласам, юрагимни тушуниб бўлмас, аллақандай дард чулғайди. Болаларга ошиқман. Бўш вақтларим шу ерда ўтади. Барча шароит муайён. Тарбияланувчилар билан мириқиб ўйнаман, уларга эртак айтиб, қизиқarli воқеалардан гапириб бераман. Улар мени диққат билан тинглашади. Эртаннинг қизик жойида хондон отиб кулишади, ибратли жойида эса маъёс тортиб, худди катталар каби мушоҳада юритгандек бўлишади. Бунда болаларча беғуборликни эмас, мурғак қалблардаги жароҳат изларини кўраман. Шу боис бу ерда узоқ қололмайман. Тез-тез келаман, тез кетаман.

Taassuf

Кетингизга чоғландим, болалар билан хайрлашдим. Пастга тушиб ортимга ўғирландим. Меҳрибонлик уйининг иккинчи қавати ўнг бурчагидаги хона деразасида Анварни кўрдим. У ҳам мени кузатиб турган экан, шекилли, «Кетмай туринг» дегандай ишора қилди-ю, зум ўтмай, ёнимга келиб, нозик қўлчалари билан менга суйқанди, кўзларимга мўлтираб қаради.

— Яна келасизми? — дея зорланиб сўради у.

— Сенга нима олиб келай? — дедим уни эркалаб.

Болакай индамади. Сўнг бошини қуйи солганча биров турди-да, чўнтагидан икки букланган қоғоз олиб, менга тутқазди:

— Бунни оймга бериб қўйинг, — деди ялингансимон ва чопиб ичкарига кириб кетди.

Эшикдан чиқаяпман-у, кўз олдимдан Анварнинг маъёс юзи кетмасди, қулоқларим остида эса «Ойимни олиб келинг», деган сўзларни. Беихтиёр у берган хатга кўз ташладим: «Ойижон, мени бу ердан олиб кетинг!».

Эҳ, бу ҳаёт...

Бекзод ХИДОЯТОВ,
ЎЗМУ талабаси

Ўқувчиларим ёзма ишлар жавобини илҳақ кутаётганини сезиб турибман. Улар мавзуга жиддий ёндашмаганидан қўнглим хижил. Қўлимдаги дафтарларни столга қўя туриб:

— Негадир ҳамнамгизнинг фикрингиз бир хил. Қўчирмачилик бўлганга ўхшайди, — дедим.

МАРДЛИК — ҲАЛОЛЛИК!

«Ғафат Нурматова «аёло» баҳога лойиқ» деганимда, унинг партадоши Шохсанам чўчиб тушди. «Тоировага ҳам «аёло», Мухлиса қўрқиб кетди. Аёлочиларнинг кўпчилиги тўсатдан айтилган бу нохуш хабарнинг таъсиридан хавотир ва ҳадикча тушиб, ерга қараб турарди.

— Дафтарингизга ҳақиқий баҳони қўйганман, аммо журналга нечи қўйишни ўйлаб турибман, — деб ўқувчиларимга савол назари билан қарадим.

Уятдан юзи қизарган тортинчоқкина аёлочи қиз Гулноза:

— Бу гал «беш» қўйиб қўяверинг, — деди ийманиб. Ўтирганлардан уч-тўрт нафари унинг фикрига қўшилди. Айримлари: — Устоз, бошқадан ёзайлик, — деб ялинишга тушди. Икки ўқувчим бошини партага қўйиб йиғлай бошлади.

— Сенда қандай фикр бор? — дедим индамай ўтирган Абдурахмонга юзланиб.

У ўрнидан туриб:

— Дафтарда нечи бўлса шуни қўяверинг. Чунки эртага адабиётдан ҳалоллик ҳақида ёзма иш ёзамиз...

Мардлик — ҳалоллик! Шу тобда Абдурахмоннинг ота-онасига раҳмат, дегим келди!

Турсунали ЮСУПОВ,
Риштон туманидаги 33-мактабнинг
тарих фани ўқитувчиси

Саҳифани Хулкар ТҶИМАНОВА тайёрлади

БИРИНЧИ МАНЗАРА

Алла! Уни ilk бор қайси она айтган экан?! Қайси замоннинг ҳассос шоири ilk бор қаламга олган экан-а?! Қайси муганний уни куйга солиб куйлаган?! Оналар нима учун тун бўйи алла айтиб чиққан? Фақатгина дилбандини ухлатиш учунми? Сирли-сирли саволлар. Жавоб эса ҳар бир инсоннинг қалби тўридан нидо бера бошлайди.

Ҳеч қузатганмисиз, аллани катта ёшдаги киши тингласа, уни уйку элитмайди. Аксинча, сергак тортириб, хотиротлар оламига етаклаб кетади. Болаликнинг беғубор ва бетакрор давларини ёдга солади. Бу қўшиқ қалбнинг тубида мудраб ётган туйғуларни турткилай бошлайди. «Подшолик» давларингиз кўз олдингизда бир-бир намоён бўлади. Соғинчдан энтисиз. Рухиятингизни фарахбахш неқбинлик қитқилаб ўтди. Ана шунда сирли саволларга ўз юрагингиздан жавоб топгандек бўласиз-да, беихтиёр шундай дегингиз келади: «Аллани ilk бор ўзбек онаси айтган! İlk бор ўзбек шоири қаламга олган! İlk бор ўзбек муганнийси соз созлаб, куй басталаган! Аслида, энг тўғри ва аниқ жавоб ҳам шу. Бундан бошқача бўлиши мумкин эмас».

Хизмат сафари билан Қарши — Муборак йўналиши бўйича йўлга чиқдим.

дим. Хизмат сафаридан уйга қайтган, ўша китобни яна қайта қўлимга олдим. Тўғрироғи, аввал унчалик эътибор бермаган эканман. Бу галги мутулаадан сўнг алла сеҳрини, меҳрини — бутун дунёсини қайта кашф этгандек бўлдим.

«...Розия, Робия, Гулжон — уч ажралмас дугона. Уч дўст, уч сирдош, уч тенгдош. Гулжон кўғирчоқ уйнашни таклиф қилса, Робия дарҳол эски-туски латталардан «гўдак» ясар, Розия эса алла айтишга тушар эди. Йиллар ўтди. Қизлар ҳам энди анча улғайди. Аслида, одамларни йилларнинг ўтиши эмас, юртинг урф-одатлари улғайтиради. Розия, Робия, Гулжон учаласининг бўйи баробарига етилди. Робия билан Гулжон севги домига тушиб, ўз йигитлари билан ваъдалашди.

Хайит навбахорга тўғри келган йили Амударё бўйига одам сигмай кетди. Бу сайилга тўқсон юртдан ҳофиз, дорбоз, савдогар, меҳмон келди. Дугоналар Розиянинг қистови билан савдогарлар растасини ўш марта айланб чиқишди. Розия хорижлик ёш ва кўркам йигитнинг матосига харидор бўлди. Йигит эса молини Розиянинг кўлига шундоқ — бепул тутқазди. Қизлар лол, хорижлик эсанкираган, Розия эса мағрур!

Хорижлик йигит Розияни севиб қолди, Розия ҳам ишқ оташида куяр,

Kuzatuv

тўлишаётган гўдагига маҳлиё бўлиб, алла айтган, кўнглига қувонч ва умид ина бошлаган эди.

Бола тузалди, лекин алла эшитмас-са, ухлай олмас эди. Бир куни кечаси алла айтиб, мудраб ўтириб, тўсатдан Розиянинг кўнгли тўлишиб кетди, кўзлари иссиқ ёшга тўлди. У аллани ўзи учун айтаётгандек, ёшликда дугоналари ясаган кўғирчоққа айтаётгандек туюлди. Дугоналари ҳозир нима қилаётган экан? Онаси-чи? Шўрлик қариб қолгандир?! Е... худо кўрсатмасин, касалманд эди, оламдан ўтиб кетган бўлса-я. «Онажон! Дод, ойижоним! Укаларим катта бўлиб кетишгандир. Отам-чи? Бечора отагинам. Биргина кўрсам сизларни, армоним йўқ эди! Биргина кўрсам! Робия! Гулжон! Кўраманим сизларни энди?!». Шу кечадан бошлаб Розиянинг буткул тинчи йўқолди. Уйини, онасини, юртини кўргиси келди. Буни эри ҳам сездди. Лекин уни юртга олиб боришнинг сира иложи йўқ эди. Чунки йўл жуда узоқ ва машаққатли, бунинг устига, ўртадаги мамлакатлар бир-бири билан уруш олиб бораётган эди...».

Онасининг Розияга алла айтишни тақиқлагани кишида таажуб уйғотди. Бу, эҳтимол, қизининг уларни но-

ФАРЗАНДИНГИЗНИ БИЛАСИЗМИ?

(«Тарбия — ҳар кунлик иш», 2012 йил 8 сентябрь)

Aks sado

Ота — оиланинг таянчи, қўмондони ва ифтихоридир. Шарқ донишмандлари фикрига кўра, ота — билак, она — юрак. Синфимдаги 31 ўқувчининг 18 нафари ўғил бола, 13 нафари қизлар.

Оталар билан ўтказиладиган мулоқот олдида «Ота-оналар йиғилиши экан, отанг келиши шарт, дебсиз. Келдим», «Оталар йиғилиши» деган экансиз, бир амаллаб вақт топдим», «Ўғлимдан шикоят йўқми, қақрибсиз?», «Онасини юбурсам бўлмайdimи? Нима гап ўзи?» каби гапларни эшитишимга тўғри келади.

Ўйлаб қоламан, наҳотки ўз фарзанди тарбияси учун вақт топиш оталарга шунчалик қийин?

Бир мажлисни ўтказишдан аввал ажойиб усулни қўладим. Ўн саккизта саволдан иборат сўровнома тайёрладим ва оталарга тарқатдим. Тўлдириб бериши. Учинчи банд — «Фарзандингизнинг энг яқин дўсти ким?» (синфда, мактабда, кўчада, уйда (тағига чизинг)» деган саволга жавоб ёзиш ота-оналарга анча мушкуллик туғдирганини сездим. Бешинчи савол — «Фарзандингиз партада ким билан ўтиради?»ни кўпчилиқ очик қолдирган. «Фарзандингиз неча соат телевизор олдида, неча соат компьютер ёнида ўтиради ва дарс тайёрлашига қанча вақт сарфлайди?» саволининг биринчи ва иккинчи бандига жавоб бор, учинчи банди очик. «Фарзандингизга бир кунда неча сўм пул берасиз, нима учун?» Кўрсатилган миқдор ҳар хил, сабаб эса аниқ эмас. Жавобларнинг аксариятидан қониқмадим. Бир ота «Болам ҳақида билмаганларим кўп экан, бугундан бошлаб у билан жиддийроқ шуғулланаман» дегани мени хурсанд қилди.

Янги кўчиб келган хонадон соҳиби кичик ёшдаги боласини мактабга жойлаштириш ҳаракатида. У «Қайси устоз қаттиққўл, шунга болаларини бераман», деб суриштирган. Устознинг қаттиққўллиги боланинг ўқиши ва тарбиясида катта роль ўйнашини ўша одам яхши билади. У фарзандини мактабга жойлаштириди, ҳар ойнинг сўнгги шанбасида вақт топиб келади, боласи ҳақида суриштиради, ҳаттоки дарсга ҳам кириб ўтиради. Қани эди, ҳамма ота-оналар фарзанди тақдирига шу даражада қуюнса!

Юсуф Хос Хожий «Қуталғу били» асарида «Ўғил-қизнинг хулқ-атвори ярамас бўлса, бунинг учун ота жавобгар» деб ёзган эди. Қомурий олим Абу Райҳон Беруний фикрига кўра, «Инсон камолотига уч муҳим омил — ирсият, муҳит ва тарбия таъсир этади». Олимнинг «Кичик ёшдан бошлаб болани меҳнатга ўргатиш ва ахлоқига эътибор бериш керак» деган фикри бугун янада катта аҳамият касб этган.

Хушвақт БЕҒАШЕВ,
Термиз шаҳридаги 11-мактаб ўқитувчиси

МУҚАДДАС ҚЎШИҚ

ёхуд алла билан боғлиқ уч манзара

Автомашинада ёши олтимышлардан ошиб қолган икки эркак ва ёш болали жувонга ҳамроҳ бўлдим. Машина ўрнидан жилғач, гўдак хараша қилиб, йилғашга тушди. Шунда жувон шунчалар ёқимли ва майин овозда алла айта бошладик, чақалоқ бирпасда тинчиб, ухлаб қолди. Хайдовчи бироз ўнгайсизланди, шекилли, пешойна орқали аввал аёлга, сўнг қолганларга бир-бир қараб қўйди. Жувон эса ҳеч кимга эътибор бермасдан ҳамон алла айтарди:

**Алла айтай, жоним болам,
Қулоқ солгин, алла.
Ширин аллам тинглаб доим
Ором олгин, алла...**

Ёнгинамда ўтириб, дилбанди елкасига оҳиста қўлини урганча алла айтаётган онага ҳавасим келди. Унинг майин овози катидан онам раҳматлининг мунис чехрасини кўргандек бўлдим. Юрагимни соғинч эзгиллаб юборди, мижжаларимга ёш қалқди. Ҳамроҳларим кўз ёшимни сезмасин, деб юзимни ёнбошга, олис касоувзор, қум барханлари томон бурдим. Табиат мўъжизалари машинадан ортада қолиб борарди. Баҳорнинг сўнгги кунлари қуёш тафтидан қовқирай бошлаган ўт-ўланлару ёшанлар оралиб, бўталогли билан ризқ териб юрган қўш ўрқачли туялар-да алла тинглаётгандек эди, гўё. Чўқур хаёлга ботдим. Алла эса мени ҳамон ўзининг сеҳрли оламига етаклаб, оппоқ булутларга олиб учмоқда эди. Қанидйи, бир умр ана шундай ширин туйғулар оғушида қолсанг.

— Сенга алла ўргатган онангга минг раҳмат, қизим, — деди хайдовчининг ёнидаги ҳамроҳимиз орқага ўгирилиб. — Қани эди, ҳамма аёлларимиз ҳам алла айтишни билса!

— Болам алла тинглаб ухлаганга одатланган, — деди аёл бироз хижолатомуз. — Шунинг учун сизлардан изн сўрамасдан айтиб қўя қолдим.

Жувоннинг сўзларидан сўнг орага жимлик чўқди. Гўё айтилган алла сеҳри қалбимизда ҳамон акс садо бериб турарди.

ИККИНЧИ МАНЗАРА

Бундан йигирма беш-ўттиз йиллар илгари алла ҳақида бир ривоят ўқиган-

лекин уларнинг севгиси галати эди. Чунки йигит бошқа миллатдан. Муносабатлар шу даражага бориб етдики, улар турмуш қуришга ахду паймон қилишди. Розия дугоналарининг, қариндош-уруғларининг маслаҳатини олмас, отасининг гаплари ҳам унга қор қилмасди. Онаси касал бўлиб, ётиб қолди. Лекин Розия ўз билганидан қайтмасди. Охири кичикроқ тўй қилишиб, қизни узатишди. Кетар олдида она Розияни бағрига босиб, қизик бир илтимос қилди: «Жон болам, соғ бўл, саломат бўл, бахтли бўл. Битта ўтинчим: бола кўрсанг, алла айтма! Айтсанг, сендан рози эмасман...». Розия «хўп» деб онасини ишонтирди. Нима бўлибди, алла айтмаса?!

Эрининг юртига етиб келиб, тўй қилишди. Биринчи фарзанд туғилди. Розия уни гоҳ онасига, гоҳ отасига ўхшатди. Соғинчи босилиб ўзини оваттар, ваъдасига мувофиқ алла айтмасди. Лекин ўғли қандайдир касалга чалиниб, вафот этди. Фарзанд доғини кўрган Розиянинг қайғуси еру осмонга сиймасди. Фақат иккинчи ўғил туғилиб, мийиғида қуладиган бўлганидагина эски аламларини унутгандай бўлди. Лекин бу фарзанд ҳам турмади. Розия қора кийди. Хизматкорлар хўжайинига она болаларига бемехр экан, бирор марта ҳам алла айтмади, дейишди. Учинчи фарзанд ҳам туғилди. Розия уни еру қўққа ишонмас, эрининг унга бўлган муҳаббатини ҳам шу гўдакка боғлиқ бўлиб қолганини сезарди. Яна ўша ҳолат. Эрка ўғилча касалланиб қолди. Розия ва эри ўзини ҳар томонга урарди. Табиблардан наф йўқ. Бола йиғидан тинмасди. Тонг олдида эри даҳшатли қиёфада хайқирди.

— Қандай онасан, ўзи?! Меҳр деган нарсаси борми сенда ҳам?! Бир алла айтиб, бағрингга боссанг-чи, шўрликни! Алла айт...

Розия онасига сўз берган, алла айтолмасди. Лекин боланинг аҳволи оғирлашди. Шунда ўрнидан даст туриб, болани кўкрагига босиб, йиғими, ўтинчиси, қандайдир оҳанг билан алла айта бошлади. Гўдак инграбиди, охири тинчиб уйкуга кетди. Биринчи, иккинчи, учинчи кеча алла айтди... Бола тузала бошлади... Розия энди онасига берган сўзини унутган, соат сайин

рози қилиб, ўзга юртларга кетгани учун жазомикан? Балки, болам алла айтганида ватани, ёру биродарлари эсга тушиб, соғинчдан қийналмасин, деб ўйлагандир муштипар. Ҳа, алла — онадан ўтган мерос эмас, муқаддас она заминдан келаётган мангу садоқидир.

УЧИНЧИ МАНЗАРА

Йўлда эшитган аллам ҳақида касбдошларимга, яқинларимга айтиб ҳам бердим. Ўша беозор аёлнинг майин овози анча вақтгача қулоқларим остида кетмасди.

Кундалик одатга кўра эрталабки ноуштадан сўнг ишхонам томон ошиқаман. Бугун ҳам эрталоқ йўлга отландим. Автобус бекати томон борарканман, қизик бир ҳолатга дуч келдим. Ёши ўттизлардан ошган, ажнабий кийимдаги аёл бекат ўриндиғида оёқларини чалиштириб ўтириб олганча, бурқситиб сигарета тутатарди. Унга ҳайрон бўлиб қараганча, катта йўл ўртасида тўхтаб қолибман. Ўнг томонимда машина сигнали эшитилгангича, сергак тортидим.

Тамаки тутунининг ҳиди ёқмай турган паллада, аксига олиб, автобус ҳам кела қолмасди. Ҳаёлимда қандайдир кўнглисиз ҳолат содир бўлаётгандек эди. Аёл мендан сўради:

— Ҳа, йигит, сигарета керакми?

— Йўқ, чекмайман, — дедим ичимдан ижирганиб.

— Унда нега менга кўзларингни лўқ қилиб қарайсан? Калта юбка кийган аёлни кўрмагандай мунча тикиласан?

Аёлнинг олдида бир сония бўлсада тургим йўқ эди. Унинг хатти-ҳаракатларини оқлайдиган сабаб топа олмасдим. Бу аёл билан бир неча кун аввал машинада ҳамроҳ бўлган жувонни солиштирдим: ер билан осмонча фарқ бор. Биламан, манкурт қиёфасидаги «бекатдош»им алла айтишни билмайди. Унинг фарзандлари қай тоифага мансублиги ҳақида тўн бичиш мумкин.

Ҳадеганда автобус келавермагач, орқамга қарай-қарай ишхонам томон пиёда кетдим. Жувон эса оғуни ичига чўқур-чўқур тортиб, тутатиш билан овера эди...

Ўқтам МЕЙЛИЕВ,
«Ma'rifat» мухбири

Бугун кўчаларда автомашиналарнинг тир-бандлиги фақат йирик шаҳарлардагина учра-майди, бу глобал аҳамият касб этаётган муаммага айланган. Ушбу ҳолат нафақат сайёрамизнинг биосферасига, балки инсон-ларнинг соғлиғига ҳам жиддий зарар етказ-моқда: мутахассисларнинг ҳисоб-китоблари-га қараганда, ҳар кун тахминан 3000га яқин инсон автомобиллар ҳаракатидан азият чекар экан. Қолаверса, атмосферанинг ифлослани-шида 90 фоиз «улуш» айнан транспортларга тегишли. Статистик маълумотларга кўра, автосаноат ривожининг тараққий этиши натижасида бугун ҳар дақиқада битта янги улов конвейердан чиқарилмоқда. Автомобиль ишлаб чиқариш суръатлари тобора ўсмоқда — у энг кўп реклама қилинаётган товарлар сирасига киради.



АВТОМОБИЛЛАРСИЗ КҮН

Экологик вазиятни ва шу орқали инсон саломатлигини яхшилашга қаратилган

Шу боис экологлар кунни «Пиеда юринг, велосипед ҳай-данг, эркин нафас олиб, ҳаво-нинг софлигини сақланг!» ши-ори остида ўтказишнинг аф-заллигини сайёрамиз аҳлига ўқитишмоқда. Бунинг учун махсус кун ҳам таъсис этил-ган. Автомобилларсиз кунни дунё мексисда ўтказиш сайё-рамиз аҳлига «шаҳар бу ма-шиналар эмас, одамлар яшай-диган макон» эканини англа-тиш мақсадида ташкил этила-ди.

Бугун уловларнинг кўпчили-ги сабаб мутахассислар вазият шундай давом этса, экин ке-лажақда кўчалардаги тирбанд-лик ҳаттоки ўт ўчирувчилар ва тез ёрдам машиналари учун ҳам муаммо туғдирадиган да-ражага етади, деган фикрда. Мазкур санада кенг жамоатчи-лик эътибори автомобиллар-нинг атроф-муҳитга салбий таъсирига қаратилади. Тўғри, уловлар ҳаётимизга анча қулайликлар тақдим этади, ша-ҳар ва шаҳар ташқирисидидаги исталган манзилда тез ҳара-катланиш имконини беради. Лекин танганинг иккинчи то-мони ҳам бор. Уловлар туйфай-ли катта-катта шаҳарлар усти-ни қалин тутун қоплайди, ҳаво эса машиналар чиқарган захар-ли газлар билан «тўйинади». Мегаполисларда яна бир жид-дий муаммо сифатида кўчалар-даги доимий тирбандликни ай-тиш мумкин: улар одамлар-нинг жуда кўп вақтини олади ва асаббўларликка сабаб бўла-ди. Шу ўринда бир нечта фактни келтириб ўтамиз: 1960 йилдаёқ Париж — Лион катта йўлида дунёдаги энг узун ав-тотирбандлик кузатилган бўлиб, бунда салкам 200 ки-лометр масофада уловлар «саф тортиб» қолган. 1993 йили эса Хамбургда узунлиги 180 кило-метрли тирбандлик қайд этил-ган. Қолаверса, уловларнинг инсон саломатлиғига ҳавфсини ҳам эсдан чиқармаслик зарур. Бу филдираклар остида қолиб кетаётган катталар ва болалар-нинг ҳам жароҳат олиши ёки нобуд бўлишидир. Статистик маълумотларга кўра, ҳар кун дунё бўйича 3 мингдан ортиқ инсон бунинг оқибатида ҳаёт-дан кўз юмади, дейилади impmoment.ru сайтида. Битта авто йилига тахминан 2 тонна ёнилги сарфлайди. Бунинг оқибатида атмосферага зарар-ли моддалар тарқалади.

Тўғри, бугунги кун шароит-ларидан келиб чиқиб автомо-биллардан тўлиқ воз кечиш мумкин эмас. Бунинг тўғри ан-глис етган шаҳар маъмурият-лари ва турли ташкилотлар ав-тотранспорт билан боғлиқ му-аммоларни кенг жамоатчилик-ка яна бир қарра эслатиб қўйиши хоҳлайдилар. Ҳеч бўлмаса бир йилда бир мар-та!

Демак, бу кун маълум маъ-нода жамоат транспорти, ве-лосипед каби муқобил турда-ги ҳаракат воситалари борли-гини эслатиш ва кўпроқ пие-да юришнинг фойдалилигини намоён этиш мақсадида таш-кил этилади. Мунтазам пиеда юриш соғлом турмуш тарзи-нинг ажралмас қисми экани маълум. Шу сабаб ҳам мазкур санага мегаполисларда айниқ-са эътибор катта бўлиб, ҳоки-миятлар тадбир ва турли дас-турлар ташкил этиб бу кунни ўзгача нишонлашга интилади. Шу кун шаҳарликларнинг ўз автоуловларини уйда қолди-риб, хавфсиз кўчаларда сайр этиш, тоза ҳаводан тўйиб на-фас олишига имкон туғилади.

Маълумотларга кўра, илк мартаба «Автомобилларсиз кун» дунё бўйича нефть тан-лакислиги кузатилган 1970-йил-ларда ташкил этилган. Айнан шу даврдан бошлаб айрим шаҳарларда муаммага ечим топиш — жамоат транспорти структурасини ва автомобил-чиларни жамоат транспортга жалб этиш стратегиясини ри-воқлантириш сай-ҳаракатла-ри бошлаб юборилган.

1990-йилларда ҳаракат яна жонланган: 1994 йили Испа-ниянинг Толедо шаҳрида бўлиб ўтган «Халқаро ошқора-лик ҳамкорлиги» («International Cities Accessibles») конфе-ренцияси доирасида мазкур йўналишдаги лойиҳаларни мунтазам равишда амалга та-биқ этишга қаратилган бирин-чи қадам янгради. Дастлаб-ки икки йил давомида «Авто-мобилларсиз кун» Рейкьявик (Исландия), Бат (Сомерсет, Буюк Британия) ва Ля Рошел (Франция) шаҳарларида ўтка-зилган; 1995 йили бундай куннинг ўтказилишини қўллаб-қувватлаш мақсадида норас-мий Консорций ташкил этил-ган. 1997 йили Буюк Брита-нияда Экологик соф транспорт ассоциацияси (Environmental Transport Association) томони-дан бу йўналишдаги биринчи

миллий кампания ташкил этилган, иккинчиси эса 1998 йили Францияда «Шаҳарда» («In town») номи остида ўтка-зилган экан. Европа қитъаси-да эса мазкур кун илк марта «Она шахримда ўз машина-сиз» кампанияси доирасида ўтказилган. 2000 йили бундай тадбирларни ташкиллаштириш бутун кўна қитъа бўйлаб тар-қалди. Худди шу йили Европа Комиссияси ташаббуси билан мазкур кампания «Европа са-фарбарлик ҳафталиги» («European Mobility Week») кўринишида давом эттирилди ва айнан у ҳозир «янгица са-фарбарлик» голяри доираси-да ўтказилдиган асосий тад-бир ҳисобланади. Унда Евро-па комиссиянинг бу борадаги энг яқин ҳамкори Жамоат транс-порти халқаро ассоциацияси ҳам иштирок этади.

Баъзи маълумотларга кўра «Автомобилсиз кун» (World Day Without Car) нишонлаш аънаниси 1998 йили Франци-яда вужудга келган. Мазкур сана сифатида 22 сентябрь белгиланган ва дастлабки йили уни тахминан 20га яқин шаҳар аҳолиси нишонлаган. 2001 йилга келиб мазкур ҳара-катга расмий равишда 35 мам-лакатнинг мингдан ортиқ ша-ҳарлари қўшилган экан. 22 сентябрь санаси беҳиз танлан-маган: у ҳар йили ўтказилди-ган «Европада сафарбарлик ҳафтаси» кунларига тўғри ке-лади ва мазкур тадбирлар мажмуасининг энг қўлимна-цион нуктаси ҳисобланади. 2000 йилдан бошлаб «Халқа-ро автомобилларсиз кун» бир гуруҳ фаоллар ва «Car Busters» ташкилоти (кейинчалик у Ма-шиналарсиз ҳаракатнинг умум-жаҳон тармоғи — World Carfree Network номини олган) ташаб-бускорлигида дунёни авто-уловлардан озод этиш лойи-ҳаси доирасида кенг мексисда «Дунёда машиналарсиз кун» («Earth Car Free Day») дастури билан ҳамкорлиқда ўтказила-бошланган. Бу тадбирлар маз-кур сананинг нишонланиши тезкор суръатларда дунё бўйлаб оммалашаётганини на-моён этди.

Таъкидлаш жоизки, бугунга келиб кўплаб мамлакатларда аввало инсон, унинг фаровон ҳаёт кечириши учун биринчи ўринда қулай шароит яратиш лозимлигига эътибор қарати-лмоқда. Мутахассислар ҳам бу-гун автомобиллар билан боғ-

лиқ юзага келган бундай му-раккаб вазиятнинг ечимини топиш мумкин, дейишмоқда. Бунга асос бор, чунки қатор мамлакатларда аллақачон ма-жуд муаммага самарали ечим излашга киришилган. Хусусан, Францияда шу кунни пойтахт Париж маркази автолар учун ёпиб қўйилади, одамларга вақ-тинчалик фойдаланиш учун те-кин велосипед берилади. Ҳаракатга қўшилган кўплаб шаҳарларда шу кунни жамоат транспортидан фойдаланиш бепул экан.

Амстердам, Копенгаген, Стокгольм, Осло, Хельсинки, Торонто каби экологик илдам шаҳарларда ҳам, Богота (Ко-лумбия), Куритиба (Бразилия) сингари янги «яшил пойтахт-лар»да ҳам кунлик ҳаракат учун индивидуал автолардан фойдаланиш чекланмоқда, қулай жамоат транспорти, пие-длар йўлакчалари ва вело-сипедлар инфраструктураси яратилмоқда.

— Мазкур ҳаракатнинг энг асосий мақсади одамларни бир кунгина машинадан чи-қариб олиш эмас, балки улар-нинг имкон қадар автоуловига камроқ мурожаат этиши ва шу орқали саломатлигини сақлаш учун шароит яратишдан ибор-ат, — дейди бу борада Грин-пис ташкилоти мутахассисла-ри. — Шу боис ҳам оддий аҳоли, маҳаллий ҳокимият ва-киллари шаҳарларда машина-лар учун эмас, одамларнинг автоуловларсиз ҳам қулай ва хавфсиз ҳаракатланиши учун барча шароитларни яратишга интилоқда. Машиналар тўх-таш жойи ва автомобилга ёни-лги қуйиш шохобчалари ўрни-га ҳиброн ва парклар, ёқилги сарфлайдиган автоуловлар ўрнига — жамоат транспорти ва велосипедлар, захарли ту-тунлар ўрнига мусаффо ҳаво, стресс ва асабийлашиш ўрни-га пиеда сайр этиш ёки ҳиё-бондаги қаҳвахонада суҳбатла-шиш афзал қўрилмоқда. Ҳисоб-китобларга кўра, бугун-га келиб ҳар йили «Жаҳон ав-томобилларсиз кун»да дунё-даги бир ярим минг шаҳарнинг 100 миллиондан ортиқ аҳоли-си иштирок этади.

«Вашингтон Пост» («The Washington Post») газетасида баён этилишича, океанортида ташкил этиладиган бу борада-ги тадбирлар ҳам шахсий транспортдан фойдаланиши камайтириш гоъясини ўз ичига

олади. Кўна қитъанинг йирик шаҳарларида эса шу кунни ша-ҳар ичида ҳаракатланиш учун автомобиллар хизматидан воз кечилади, аксинча трамвай, автобус, метро ва бошқа шу турдаги жамоат транспорти-дан, шунингдек, велосипед-дан кенг фойдаланилади, пие-да сайру саёҳат қилинади. Ҳаракатга қўшилган ҳар бир шаҳарда маҳаллий аҳоли ом-мавий равишда автомобиллар-га муқобил ҳаракатланиш воситалари борлигини ва авто-уловларсиз шаҳар қандай қийфа касб этишини ҳис қила-ди.

Кўплаб мегаполисларда бу кун билан боғлиқ ҳолда ўзига хос велономойишлар ўткази-лиши аънанега тусига кирган. Дастлаб бундай намоён 1992 йили Сан-Франциско ве-лосипедчилари томонидан ташкил этилган. Ўшанда атиги 48 нафар иштирокчи бўлган. Лекин вақт ўтгани сари намо-ён қатнашчилари ва тадбир-ларни ўтказиш жойи ошиб бо-риб, ҳозирга келиб улар рўйхатида 230та шаҳар бор. Энг кўп иштирокчи кузати-лган шаҳарлар бу Лондон, Сидней, Мельбурн, Сан-Франциско, Будапешт ҳисоб-ланади. Хусусан, Будапешт-нинг ўзида иштирокчилар сони 30 мингдан ошар экан. Барча намоёнларнинг шиори эса битта: «Биз ҳаракатланишга ҳалал бермаймиз, биз ўзимиз ҳаракатланамиз».

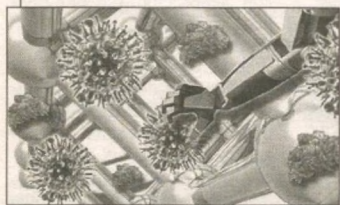
Баъзи мамлакатлар автомо-биль «оқими»ни камайтириш устида иш олиб бораётган бир пайтда айримлари, хусусан, Япония уловларнинг атроф-муҳитга салбий таъсирини ка-майтиришга қаратилган кенг қамровли тадбирларни амалга оширмоқда. Режага кўра, 2030 йилга келиб кунчиқар юрда барча автомобиллар этанол ва стандарт бензин аралашмаси асосида ҳаракатланиш кўзда тутилмоқда. Ушбу аралашма-дан фойдаланиш экологияга бугун қўлланайётган мотор ёнилгисидан камроқ зарар ет-казади, дейди япониялик му-тахассислар. Этанол аралаш-масидан ҳозир Бразилияда кенг фойдаланиш йўлга қўйилган, 2006 йили эса аме-рикалик автомобилсозлар яқин йилларда турли ёнилгиларда юра оладиган «универсал дива-гель» технологияси асосида ҳаракатланадиган уловлар кенг ишлаб чиқарилишини маълум қилишган. Европада бўлса борган сари кўпроқ одамлар электромобиль ва гиб-рид турдаги уловларни афзал қўрмоқда.

Янги технологиялар вазият-ни ижобий томонга буриши мумкин, шу боис «Жаҳон ав-томобилларсиз кун» ташки-лотчилари ҳар бир ҳайдовчи мазкур умумҳаракатга ўз ҳис-сасини қўйиши зарур, деган фикрда. Уларнинг таъкидла-шича, машина дивигателининг мунтазам равишда одатий соз ҳолда бўлиши атмосферага зарарли моддаларнинг чиқа-рилишини 10 фоизга камай-тириши мумкин. Шунингдек, ҳайдовчиларга тўхташ жойла-рида автомобил моторини ўчириш, йилнинг совуқ пай-тида дивигателни узок муддат қизитишдан воз кечиш, йўлов-чиларни ҳурмат қилиш, пие-длар ўтадиган махсус чиқиз-лар олдида тўхташ, велосипед-чиларни йўл бўйига сиқиб қўймаслик, автомобилсиз кун-ларни ташкил этиб, ишга бошқа транспорт воситасида етиб олиш тавсия этилмоқда.

Наргиза ИБРОХИМОВА

НАНОПИНЦЕТ
ЯРАТИЛДИ

Оптик пинцет номини олган бир тарам лазер нурлари ёрдамида микрозарралар(жумладан, алоҳида хужайралар)ни бошқариш аллақачон осонлик билан ўзлаштирилган. Лекин нанозарраларни олиш бир қарашда осон туюлгани билан жуда мураккаб жараён, дея таъкидлайди олимлар. Фанда оптик пинцет билан диаметри 10 нанометр бўлган зарраларни силжитиш мумкин, деган назария мавжуд. Аммо бундай ускуна энг кучли лазер ва жуда кўп қувват сарфловчи мураккаб жиҳозларни талаб этгани боис оддий илмий марказларда бундай ишни амалга оширишнинг деярли имкони йўқ.



Беркли шаҳридаги (АҚШ) Лоуренс номидаги Миллий лаборатория ходимлари юқори аниқликда нанозарралар билан ишлаш ва жиҳозлар учун кетадиган маблағни оқилона сарфлаш мақсадида нисбатан самаралироқ усулни таклиф этишмоқда. Олимлар бунинг учун электронлар тарамидан фойдаланиш мақсадаги мувофиқ, деган фикрни илгари суришмоқда, деб ёзади "ФизОрг" манбаси.

Аслида, бу ҳам янги усул эмас: илгари олимлар электронлар тарамидан эритилган алюминий ёки вакуумда зарраларни ҳаракатлантиришда фойдаланиш мумкинлигини аниқлашган. Жараёнда сув томчисига 10 нанометрли олтин зарраларини кичик камерага жойлаштиришган. Сўнгра уларни электронлар тарамидан ҳаракатлантиришган, шунда улар нанозарралар тарамининг тезлиги юқори томонга интилишини кузатишган.

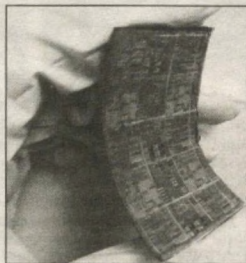
Этиборлиси, жараёнда ускуна ўзининг микроскоп сифатидagi асосий вазифаси билан биргаликда зарраларнинг тезкор тасвирини ҳам олиши мумкин экан. Оптик пинцет эса бундай хусусиятга эга эмас. Олимлар янги турдаги пинцет ёрдамида катта ҳамждаги нанотузилмалар объектларини ҳам йиғиш имкони борлигини намойиш этишди.

ЭГИЛУВЧАН ПРОЦЕССОРЛАР

Эгилувчан интеграл схемаларнинг яратилиши бугунги кунда кенг фойдаланилаётган электрон гажетлар сифатини янги босқичга олиб чиқиши шубҳасиз. Буни англаб етган океанортидаги Техас университети олимлари мазкур йўналишда изланишлар олиб боришган. Бунинг натижаси ўлароқ, оддий чипларни яратишда қўлланиладиган стандарт турдаги жиҳозлар ва материаллардан фойдаланган ҳолда юқори қувватга эга, эгилувчан интеграл схемаларни ишлаб чиқариш методи яратилди. Янги технологиянинг батафсил тафсилоти "Нано леттерс" ("Nano Letters") журналида берилди.

Олимлар исталган мураккабликдаги эгилувчан интеграл схемаларни процессорларга ортика ўзгаришлар киритмаган ҳолда яратиш усулини таклиф этишмоқда. Бу эса, ўз навбатида, яқин орада эгилувчан процессорлар бозорларга чиқарилиши мумкинлигидан далолат беради.

Жараёнда мутахассис-



лар оддий кремний қатламларини янада ингичкароқ кесиб, уларнинг эгилувчанлигини таъминлашга ҳаракат қилишган. Бунинг учун интеграл схеманинг керакли "тасвири" стандарт 200 миллиметрли кремний пластинаси устига туширилган. Бундай пластиналар қалинлиги одатда 600-700 микрометр бўлиб, кремний эса бир неча ўн микро қалинликда эгилувчанликка эга бўлади. Айнан шундай "тасвир" тушириб бўлинган қатлам асосий пластинида ажратиб олиниши зарур экан.

Буни ўзига хос усулда амалга оширишга эришилди. Тайёр "тасвир"ли асосий пластини гальваник усулда 50-100 микрометрли никель қоплам ётқизилди. Сўнгра металл пластини 100 даражага иситилди. Исиш пайтида кремний ва никель турли даражада кенгайгани боис пластини четларида ёриқ юзага келади. Ўта ингичка симлар ёрдамида ёриқ пластинка кенлиги бўйлаб катталаштирилади ва никель олиб ташланади. Натижада интеграл схема "тасвири" туширилган ўта ингичка ва эгилувчан қатлам ҳосил бўлади. Этиборлиси, технология қисқа вақт ичида ярим ўтказгичли схемалар ишлаб чиқарувчилар томонидан қўллаб-қувватланди.

ВЕСТА — "КЕКСАЙМАЙДИГАН" АСТЕРОИД

"Даун" ("Dawn") зонди ёрдамида олинган маълумотлар билан ишлайдиган халқаро астрономлар гуруҳи Ой ва атмосфераси бўлмаган бошқа самовий jismlarга хос космик эрозия(емирилиш) ҳолати номаълум сабабга кўра улкан Веста астероидига хос эмаслигини аниқлашди. Олимларнинг мавзуга оид мақоласи "Табиат" ("Nature") журналида чоп этилди.

Мутахассисларнинг хулосаси астероиднинг юза спектрларини ўрганиш тадқиқотида асосланган. Уларда олимлар тупроқнинг юза қатламида бўладиган темир нанозарраларига хос хусусиятларни қайд этишмади. Замоनावий тасаввурларга кўра, металлнинг микроскопик шарчалари тупроқ юзасида бўлган конденсацияланиш йўли билан ҳосил бўлади. Металл газ ҳолатига космик чанг ва қуёш шамоли зарраларининг тушиши натижасида ўтади.



Космик эрозиянинг бу каби жараёнлари, хусусан, Ой тупроғининг қорайишига олиб келади. Бу нисбатан ёрқинроқ рангдаги тупроқ юзага чиқадиган Ер табиий йўлдоши кратерлари тасвирларида аниқ кўринади. Вақт ўтгани сари эса тупроқ эрозияга учраб қорая бошлайди.

Шу кунгача бундай космик эрозия ҳар қандай атмосферасиз самовий jismda содир бўлади, деган қараш бор эди. Лекин Вестада мазкур ҳолат кузатилмади. Олимларнинг тахминларига кўра, бу астероидда қуёш шамолининг ҳам оғдирадиган кучли магнит майдоннинг мавжудлиги билан боғлиқ. Унинг таъсирини ҳаттоки Ойнинг алоҳида нуқталарида ҳам пайқаш мумкин.

Астрономларнинг таъкидлашича, Веста кратерларидаги тупроқ рангининг ўзгариши юқори қатлам эрозияси билан боғлиқ бўлмай, балки бу астероиддаги моддаларнинг аралашуви натижасидир. Маълумот ўрнида айтиш жоиз, Веста қуёш тизимидаги энг йирик астероидлардан биридир. У Марс ва Юпитер ўртасидаги асосий астероидлар минтақасида жойлашган. Бундан бир муддат илгари олимлар астероидда 3,7 миллиард йил олдин бўлган кучли магнит майдонни қайд этишган эди.

Наргиза РУСТАМБЕКОВА тайёрлади.

JUMLADA JAHON
yangiliklar o'zbarladi

АҚШнинг шарқий соҳилида кузатилган ҳалокатли "Сэнди" тўфони оқибатида 94 нафар инсон ҳаётдан кўз юмган, табиий офатдан зарар кўрган 10та штат ичида энг аянчли ҳолат юз берганлиги таъкидланаётган Нью-Йорк ва Нью-Жерсида ҳамон 6 миллион аҳоли электр таъминотисиз қолмоқда.

Тунис расмий ҳокимияти хавфсизлик хизматлари, ички ишлар вазирлиги ва Таъсис кенгаши вакиллари билан маслаҳатлашгач, мамлакатда 2011 йилнинг бошидан буён кузатилаётган фавқулодда ҳолатни номаълум сабабларга кўра яна уч ойга чўзишини маълум қилди.

Угандада лабораторияларда олиб борилган текширувдан сўнг расмий равишда борлиги тасдиқланган, самарали қарши курашиш воситалари йўқлиги боис 80 фоиз ҳолатда ўлимга олиб келувчи хавфли Марбург безгаги эпидемияси оқибатида ҳозирга қадар 9 нафар инсон қурбон бўлган.

Океанортидаги Касалликларни назорат қилиш ва уларнинг олдини олиш маркази берган сўнгги маълумотларга кўра, мамлакатнинг 19та штатида таркибида микроб бўлган дори воситаси тўфайли 363 нафар одам замбуруғли менингит билан хасталанган ва ҳозирга қадар 28 нафар бемор ҳаётдан кўз юмган.

2006—2008 йилларда Калифорниядаги энергетика бозорида нархларни бошқариш билан боғлиқ иқтисодий фирибгарликда айбланаётган Буюк Британиянинг энг йирик ва етакчи молиявий ташкилотларидан ҳисобланган "Барклайс" ("Barclays") банки агар айблар ўз тасдиғини топса, 470 миллион доллар миқдорида жарима тўлашга мажбур бўлиши мумкин экан.

Реклама • Эълонлар • Реклама • Эълонлар • Реклама • Эълонлар • Реклама •

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги
Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази

2012 йилда академик лицей ва касб-хунар коллежлари учун ўқув-лаборатория асбоб-ускуналари, тиббиёт ва спорт жиҳозлари, тикув ва чилангарлик устахона жиҳозлари, замонавий компьютер техникалари, йўл ҳаракати қондаси хоналари жиҳозлари ҳамда мебеллар харид қилиш бўйича ўтказилган тендер савдоларида ғолиб деб топилган корхоналар рўyxатини эълон қилади.

1. МЧЖ «Sardaz Impex»
2. МЧЖ «Paper impex»
3. МЧЖ «Central Asia Universal Service»
4. МЧЖ «Mirob Plast Barakat»

5. ХФ «Asia-Sport-S»
6. МЧЖ «Маш Хим»
7. МЧЖ «Stekloplastik»
8. КК «Mini Teks»
9. МЧЖ «Далварзин таъмирлаш заводи»

10. МЧЖ «Barkamol Biznes Servis»
11. МЧЖ «Asaka Eco Plast»
12. МЧЖ «Otabek»
13. ХК МЧЖ «Art Furniture»
14. ОАЖ ХК «Mebel»

Хар қандай ҳолатда бўлишингиздан қатъи назар, 12 сония табассум қилсангиз, албатта, кайфиятингиз кўтариллади. Сунъий жилмайиш ҳам шунча вақтдан сўнг ҳақиқий табассумга айланади. Ушанда юзингизда гамишликни ифодалашдан кўра табассум қилиш осонроқлигига амин бўласиз.

Сохталикдан сақланинг!

Табассумнинг ажойиб хусусияти бор, бу унинг юқумлилигидир. Агар бировга қараб жилмайсангиз, у ҳам сизга жавобан табассум қилади, бунда ҳар иккала суҳбатдош туйғуларининг самимийлиги намоён бўлади.

Швециялик профессор Ульд Димберг инсон юз мушакларининг онг орқали қандай бошқарилиши юзасидан тажриба ўтказди. 120 кўнгли иштирокида электр сигналлари орқали мушак толаларининг фаоллиги ўрганилди. Қатнашчиларга бахтли ва гамгин қиёфалар акс этган суратлар берилиб, юз ифодасини ўзгартирмасдан қараш тақлиф қилинди. Тажриба асосида "маънос" расмини кўрганлар хўмрайиб, "шодмон" суратга қараганлар эса ҳар қанча уринсалар-да, беихтиёр жилмайиб юбордилар. Маълум бўлишича, мушаклар суратда кўрилган ифодани онгсиз равишда ўзига кўчириб олар экан.

Лондонлик профессор Рут Кемпбеллнинг фикрича, миёда юзлар ва ифодаларни таниш учун масъул ва кўзгу реакциясини чақирадиган алоҳида қисм бўлиб, кўз билан

бўлади. Чин дилдан жилмайсангиз эса, юзингизнинг ҳар иккала томони ҳаракатга келади, яъни симметрик кўриниш касб этади.

Беминнат дори

Кулгу ҳам худди табассум каби дўстлар ортиришга, соғлиқни мустаҳкамлашга ёрдам беради ва умрни узайтиради. Кулгу тананинг барча қисм-ларига ижобий таъсир қилади. Қондаги кислород миқдо-

12 СОНИАЛИК ТАБАССУМ

ёхуд хўмрайганга хўмрайар, жилмайганга жилмаяр ҳаёт!

кўрилган қиёфалардаги ҳолатни онгли ёки онгсиз равишда автоматик тарзда ўзлаштириб олар экан.

Табассум кишилар орасидаги ўзаро муносабатларга жиддий таъсир кўрсатади. Шу боис сохта жилмайишдан сақланиш керак. Ҳар қанча ҳаракат қилманг, юз ифодангиз барибир фожия этиб қўяди. Мутахассисларнинг таъкидлашича, носамимий табассум чап ёноқда аниқроқ намоён

рини оширади, томирларни кенгайтириб, қон айланишини яхшилайдди. Кулиш ўпка ва юрак учун ажойиб жисмоний машқ бўлиб, нафас олишини енгиллаштиради. Одам кулганда бош миёда табиий ориқ қолдирувчи, иммунитетни стимуловчи ва организмни стрессдан ҳимоя қилувчи эндорфин гормони ажралиб чиқади. Невропатолог Генри Рубейштейннинг аниқлашича, 1 дақиқалик са-

мимий кулгу 45 дақиқа давомида организмнинг руҳий қувватини оширишга хизмат қилади.

Ақлий қобилиятни яхшилайдди



Инсон ёши ўсган сари жиддийлашиб, ҳаётга муносабати тегнашиб боради. Маълумотларга қараганда, бир кунда катта одам ўртача 15 марта, ёш болалар эса 400 марта кулар экан.

Мериленд университети олимлари қизиқарли текширув ўтказиб, кулгу ақлий

қобилиятни ҳам яхшилашини исботлашди. Кўнглилар иккига ажратилиб, биринчи гуруҳга 30 дақиқалик оддий фильм, қолганларга эса комедия намоиши этилган. Кейин бир хил математик масала беришган. Натижа қандай бўлганини тасаввур қилаётгандирсиз?! Комедия кўрганлар масалаларни уч марта тез ечганлар.

Шимолий Каролина университети профессори Эрн Каннинг юмор стрессдан қутулишда ижобий ёрдам беришини аниқлаган. Профессор депрессиянинг биринчи аломатлари сезилган одамлар билан тажриба ўтказди. Икки гуруҳга бўлинган одамлар уч ҳафта мобайнида видеофильм томоша қилишди. Маълум бўлишича, комедия кўрган мижозлар касаллик симптомларидан деярли қутулган, жиддий фильмларни томоша қилган кишилар эса аввалги ҳолатда қолаверган экан.

Ҳаёт бамисоли бир кўзгу, ким қандай қараса, шундай жавоб олади. Бир-биримиздан табассумимизни аямайлик. Ахир, кулгу — эвазига ҳеч нима талаб этилмайдиган беминнат берилган бойлик-ку!

Элбек БОЛТАЕВ,
Тошкент тиббиёт академияси "Неврология" кафедраси магистранти

Кўқон—Фарғона йўналиши бўйича бекатда йўловчилар талайгина. Бўм-бўш янги автобус келиб тўхташи билан ҳамма у тарафга шошиди. Ҳайдовчи эшикларни очмай микрофондан:

— **Фақат чиптаси борлар чиқсин, — деб эълон қилади.**

Йўловчилар аста-секин автобусга чиқа бошлади. Улар орасида кишлоғимизнинг фахри, саксон ёшли отахон Асал қори ҳам бор эди. Асал исми Тошпўлат, бироқ соддадил, шина-ванда бўлгани, одамлардан ёрдамини аямагани учун ҳам барча Асал қори деб атайдди.

Бугун отахон бизга ҳамроҳлигидан кайфиятимиз кўтарилди. У киши ҳеч кимни зериктирмайди. Манзилимизга ҳам бирпасда етиб оламиз. Олд ўриндиқлардан бирига ўтирган Асал қори микрофони олиб, йўловчиларга мурожаат қилди:

— Ҳамма Фарғонагами? Барчангизга оқ йўл талаб, билимларингизни синаб кўрамиз. Ким-

Орамиздаги одамлар

деди. «Хурмо», «фарзанд», «нон» жавоблари ҳам айтилди. Аммо тўрмикан, гап шунда.

— Манзилга яқинлашдик. Энди жавобларга ўтсак. Биринчи саволининг жавоби — соя. Асал тепкилама, барибир изингдан қолмайди, тўғрими?

Барча қарсақ чалиб юборди.

— Буни қаранг, жавоби оддий экан. Билмабмиз! — кулгу янгради.

— Иккинчи саволининг жавоби — хаёл. Ўй билан дунёнинг нариги чеккасигача кезиб чиқиш мумкин. Учинчи саволининг жавоби, бозорда сотилмайдиган мўтабар неъмат бу — она сутти.

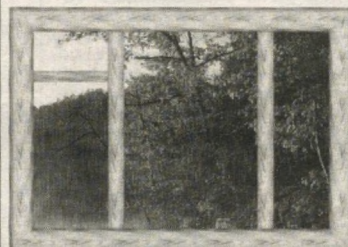
Йўловчилар сукут сақлаб, хаёлга чўмди. Учқур автобус Фарғонага келиб тўхтади. Эшиклар очилди. Лекин ҳеч кимнинг тушгиси келмасди.

— Энди, дўстлар, дуога қўл очайлик, — деди

ДЕРАЗАМНИНГ ОРТИДА...

Ёмғир элчилари — турнақатор булутлар тоққа соя ташлаб, айвон устунига суягудек иштиёқ билан тобора пастлаб суза бошлади. Ҳавонинг авзоидан чўчиб тезроқ кийиндим-да, йўлга тушдим. Куз салқини юзимга урди. Яёв юришини афзал билдим. Шу пайтгача шошиб ишга бориш-у, қоронғида мудраб уйга қайтишдан ортабман, шекилли, сал бўлмаса, куз келганини ҳам пайкамай қоларканман. Атрофга разм соламан. Табиат гўзаллиги дилга хуш ёқади. Турфа ранглари ичра мен ҳам рангга айланиб кетгим келади. Кунчиқар томондаги оқиш, қорамтир булутларнинг этаги йиртилиб, уфқда тарам-тарам куёш нури кўрина бошлади. Қалин дарахтзорлар орасидан ўтувчи ёлғизоёқ сўқмоққа бурилдим. Жаҳлдор боғ қоровулдан ҳадиксирабми, ё сирли ваҳимаданми,

Tuyg' u



одамлар бу томондан кам юришади. Ваҳимали деганининг сабаби бор. Бу ердаги дарахтларнинг шоҳлари бир-бирига чирмашиб кетган. Ажриқ босан йўлак четигади дўлана, наъма-так бутюқлари кийимингдан тугиб қолаверади. Ғуж-ғуж бўлиб турган кип-қизил меваларини кўз-кўз қилаётгандек гўё.

Атрофга суқланиб боқаман. Бойсун қузининг ҳазин куйидан маст. Дастлаб куй азим ёнгоқларнинг дардини ошқор қилди. Ранглари саргайиб, майин шамол кўйнида шовуллаб фиғон чекди. Қизик, бир умр қаддини эгмаганлар нола қилса ҳам, мағрур нола қилар экан-да. Дарддан тўқилиб қолганда ҳам, шоҳларини баянда тугиб тураверади. Бошида қарғалар айланса-да, парво қилмайди. Куй кейин ўриқларни адо этади. Бечора ўрик барглари дарддан заъфарон бўлса ҳам, чиройига тасанно ўқийсан. Ўзюқдан боксанг, худди гуллаб тургандек кўрилади. Тол ва тутлар ҳам куйдан эшилб турса-да, ғуссасини ошқор қилмасликка уринади. Пастки япроқлари саргайиб, учлари ҳали яшиллигини йўқотмаган. Куй сўқмоқларини-да сил қилди — ҳазондан пойандоз тўшади.

Ўтовлар олдида тонгача ёнадиган гулханлар энди йўқ. Итларнинг вовуллаши тинган. Чўпонлар киши кўтонларга, тоғлиқлар қора уй, капаларини йиғиштириб, кишлоқларга кўчиб кетишган. Тоғ дарёлари баҳордагидек жўшқин, сершовқин эмас, сокин, саёз. Гуноху савобини сарҳисоб қилаётган кекса доғишмандга ўхшайди улар. Ойнакўз бўлоқлар ҳам онани меҳмонга олиб бормаган боладай тунд. Ана, тоғ томондан эсаёйи баданни жунжиктирувчи намхуш шамол, бўғотларда қушларнинг хурпайиб туриши — барчаси ёмғирдан дарак бермоқда... Тезда томчиларнинг қуруқ ҳазонлари шитирлагани эшитилди. Қояларни ютиб юборган туман энди қуюқ арчазорга қараб йўл олди.

...То иш вақтим тугагунча, деразамдан менга термулиб турди туманни елкалаган куз...

Очил ТОШКУЛОВ

ҚАЛБЛАРГА МЕҲР УЛАШИБ...

да-ким саволимга тўғри ва аниқ жавоб қайтарса, унинг йўл ҳақини ўзим тўлайман, — деди.

Автобус ичи сув қуйгандек жим-жит бўлиб қолди. Барча сергак тортиб, отахоннинг саволига диққат қила бошлади:

— Биринчи савол: дунёда шундай нарса борки, қанча дўппосласанг ҳам, урсанг ҳам, тепкиласанг ҳам таъсир қилмайди, ортингдан қолмайди. Бу нима? Ўйлашга беш дақиқа вақт!

Саволининг жавоби автобусдагиларнинг хаёлини чулғаб олди. Осмондаги ой, қуёш, юлдузлар саналди, лекин аниқ жавоб топилмади. Жумбоққа ажратилган вақт тугади. Кейинги саволга ўтилди:

— Дунёдаги энг учқур, тез ўчадиган нарса нима? Қани вақт кетди!

Мунозара бошланди. Кимдир ракета деса, кимдир самолёт, яна кимдир лазер нуриро радио тўлқинларини ҳам айтди. Аммо аниқ жавоб яна топилмади. Топишмоқ эгаси жилмайганича учинчи саволга ўтди:

— Дунёда шундай мўтабар неъмат борки, бозорда топилмайди, сотилмайди, харид қилиб бўлмайди. У нима?

— Тезроқ ўйланглар, яна ўн дақиқадан сўнг манзилга етамиз, — деди ҳайдовчи ҳам ўйинга қизиқиб кетиб.

Йўловчилар гуруҳларга бўлиниб, баҳслаша бошлади. Кимдир «Жаннат меваси — анжир»

отахон ёнидаги ўриндиқда ўтирган аёлни кўрсатиб.

— Унинг боласи касалхонада, дардига шифо берсин. Келинг, шу муштипарга ёрдам қўлимизни чўзайлик...

Паришон ўтирган аёлнинг кўзидан «дув» этиб ёш қуйилди. Отахоннинг гапларидан сўнг кимдир унга яхши ниятда нон, биров қандакурс улашди. Онаизорнинг кўнгли кўтарилди, қорига ийманибгина миннатдорона қаради.

— Манзилимизга қандай етиб келганимизни билмай қолдик, сизга раҳмат, — деди бошқа бир аёл.

Шунда отахон:

— Қалбларингизга бир чимдим зиё таратиб, узоғингизни яқин қилган бўлсак, бундан бе-ниҳоя хурсандимиз. Савол беришимиздан мақсад сизларни бирдамликка, ҳамжихатликка чорлаш эди. Манзилга турли ғийбат, фиску фасод билан эмас, фикрлаш билан етиб олишингизни истадик. Энг муҳими, орамиздан меҳроқибат кўтарилмасин!

Шу сўзлардан сўнг ҳамма ўрнидан кўзгалди...

Абдужаббор ҲУСАНОВ,
Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган журналист,
Дилфуза МАМАХОНОВА,
ФарДУ тарих факультети ўқитувчиси

«Умид ниҳоллари»:

ҚҲЙИ БОСҚИЧ АҲАМИЯТИ

Ўқувчилар ўртасида спортни оммалаштиришга хизмат қилишидадир

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Энг аввало, умумтаълим мактабларида бўлиб ўтадиган мусобақаларда иштирокчилар учун спорт заллари, иншоотлар ва мажмуаларда етарли шарт-шароитлар яратиш, уларни зарур жиҳозлар билан таъминлаш, ўқувчиларни тиббий кўриқдан ўтказиш, беллашувлар бўлиб ўтадиган иншоотлар, овқатланиш жойларида санитария-гигиена қоидаларига риоя қилиш масалаларига алоҳида аҳамият қаратилди.

Шу билан бирга, маҳаллий ҳокимликлар, маданият ва спорт ишлари бўлимлари ҳамда бошқа ташкилотлар билан ҳамкорликда барча умумий ўрта таълим муассасаларининг жисмоний тарбия ва спорт моддий базасини белгиланган меъёрлар талабига келтириш, амалий машғулотлар самарадорлигини ошириш мақсадида тажрибали жисмоний тарбия ўқитувчилари ва малакали спорт мураббийларини жалб қилиш орқали мусобақаларнинг юқори савияда ўтишини таъминлашга уруғ берилди.

Буйруқда белгиланганидек, мусобақаларнинг туман (шаҳар) ва вилоят босқичлари янгидан барпо этилган болалар спорт иншоотлари, сузиш ҳавзалари ва майдонларида ўтказилиши эса, ўқувчиларга яратилаётган кенг имкониятлардан тўлақонли фойдаланиш имкониятини беради.

Мазкур мусобақалар 1—4-синф ўқувчилари ўртасида спортнинг 5 тури, 5—9-синфлар ўртасида эса 12 тури бўйича бўлиб ўтади.

Гулюз ОРИФЖОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

БАРЧАСИ ЁШЛАР УЧУН

Андижон вилоятида ёшларни спортга кенг жалб қилиш борасида муҳим ишлар амалга оширилмоқда. Хусусан, жамғарма томонидан ажратилган 15 миллиард 481 миллион сўм маблағ ҳисобига жорий йили шаҳар ва туманларда жами 15та, шундан 7та болалар спорт мажмуаси, 3та сузиш ҳавзаси, 5та мусика ва санъат мактабларининг қурилиши ҳамда капитал таъмирдан чиқарилиши кўзда тутилган.



Шаҳрихон, Избоскан, Олтинқул туманларидаги бир нечта очик сузиш ҳавзалари жорий йилнинг биринчи ярим йилгида фойдаланишга топширилди. Бундан ташқари, Хонобод шаҳри, Асака, Пахтаобод туманларидаги умумтаълим мактабларида ҳам реконструкция ишлари якунланди. Шунингдек, Бўз, Шаҳрихон, Балиқчи, Андижон, Избоскан туманларида ҳам режада

белгиланган дастур бўйича бир нечта мактаб замонавий спорт залларига эга бўлди.

— Манзилли дастурлар асосида жорий йилда вилоятда барпо этилаётган 10та спорт иншооти жамғармаимиз томонидан 300 миллион сўмлик спорт анжомлари билан таъминланди. Жамғарма ташаббуси билан Асака туманидаги Зарбдор қишлоғида мини футбол майдонла-

ри, Андижон туманидаги «Водий» ёшлар дам олиш масканида ёпиқ сузиш ҳавзаси қурилиши амалга оширилмоқда, — дейди жамғарманинг Андижон вилояти филиали директори Шавкатбек Омонуллаев.

Жойларда хусусий тadbirkorлар, турли ташкилот ва корхоналар томонидан сунъий қопламали мини футбол, болалар майдончаларининг қурилатгани ҳам айти мудо дао бўлмоқда. Уларнинг доим гавжумлигини айтмайсизми? Бугунги кунгача 37та ана шундай мини футбол майдонлари қурилиб, ёшларнинг севимли спорт масканига айланди.

Ҳозир вилоятнинг барча туман ва шаҳарларида сунъий қопламали мини футбол майдонла-

ри барпо этилмоқда. Йил охирига бориб уларнинг сони 55тага етиши кутиляпти. Шунинг ҳам айтиш жоизки, вилоятда 25та болалар майдончалари, 20та спорт майдони қайта тикланди. Бунинг учун ҳомийлар томонидан 1235,1 миллион сўм маблағ сарфланди.

Спорт жиҳозлари ва анжомлари эскириб бориши табиий. Шу мақсадда уларни янгилаб бориш ҳам йўлга қўйилган. 2005—2010 йилларда барпо этилган 76та спорт иншоотлари учун умумий қиймат 289 миллион сўмлик 39 турдаги қўшимча спорт анжомлари ажратилди ва қайта жиҳозланди. Вилоятимиздаги 40дан зиёд спорт иншоотлари умумий қиймати 120 миллион сўмлик зарур жиҳозлар билан таъминланди.

Орифжон СИДДИҚОВ,
«Ma'rifat» мухбири

ХАБАРИНГИЗ БОРМИ?



Алушта шаҳри (Украина)да юнон-рум кураши бўйича ўсмирлар ўртасида кечган халқаро турнирда 100 нафарга яқин спортчи 10 вазн тоифасида гиламга чиқди. Унда ҳамюртларимиздан Жавоҳир Мираҳмедов олтин, Абу-бакир Алимов кумуш медални қўлга киритди.

Кенджу шаҳрида таэквондо (УТФ) бўйича ўсмирлар, ёшлар ва

катталар ўртасида ўтказилган Жанубий Корея очик чемпионатида дунёнинг элликка яқин мамлакатидан келган 1500 нафардан зиёд спортчи орасида юртдошларимиз ҳам муносиб қатнашди. «Пумсе» бўйича катталар ўртасида ўтган яқалик беллашувларида мамлакатимиз шарафини ҳимоя қилган жа-

ҳон чемпиони совриндори Александр Ли 1-ўринни банд этди. Ўсмирлар ўртасидаги яқкама-яқка баҳс финалда Баҳром Абдуллаев ҳам зафар қучди.

Навбатдаги олтин медалларни Умида Абдуллаева ва катталар ўртасидаги «кёруги» баҳсларида Александр Ни қўлга киритди.

Шунингдек, очик чемпионатда ўзбекистонликлар 4 кумуш ва 14 бронза медалга ҳам эришишди.

БАРКАМОЛЛИК САРИ

Мамлакатимизда болалар спортини ривожлантиришга қаратилган доимий эътибор ўзининг юксак самараларини бермоқда. Қизларни спортга кенг жалб этиш, жисмоний ва маънавий гўзалликка хизмат қилувчи спорт турларидан бири — бадий гимнастикани оммалаштириш борасида салмоқли ютуқлар қўлга киритилаётган.

Фарона шаҳридаги ихтисослаштирилган болалар ва ўсмирлар олимпия захиралари спорт мактабида бадий ва спорт гимнастикаси машғулотларини юқори савияда олиб бориш учун барча шарт-шароит яратилган. Йигирмага яқин тажрибали мураббийдан спортнинг техник ва тактик сирларини ўрганаётган мактаб тарбияланувчилари мамлакатимизда ўтказилаётган нуфузли мусобақаларда муваффақиятли иштирок этиб келмоқда.

Ҳозир бу ерда 452 нафар ўғил-қиз бадий ва спорт гимнастикаси машғулотларида қатнашмоқда.

Суратда: Фарона шаҳридаги ихтисослаштирилган болалар ва ўсмирлар олимпия захиралари спорт мактабининг спорт гимнастикачиси Хонзода Ҳақимова.

Муқимжон ҚОДИРОВ (ЎЗА)
олган сурат.

НАДАЛ ЛОНДОНГА БОРМАЙДИ

Франциялик Жо-Вильфред Тсонга ва сербиялик Янко Типсаревич шу йилнинг 5—12 ноябрида Лондон шаҳрида ўтказилувчи Профессионал теннисчилар Ассоциацияси (АТР) мусобақаларининг яқиний турнирида қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритишди.



2012 йил давомида Тсонга Метц ва Доха шаҳрида кечган турнирларда зафар қўчди, Пекин ва Стокгольм шаҳарлари мезбонлик қилган биринчиликларда финалгача етиб борди. Мазкур яқиний турнирдаги иштироки Тсонга учун фаолиятидаги учинчи синов. 2011 йили у финалгача етиб

бориб, Рожер Федерерга таслим бўлганди. Типсаревич эса фақат Штутгартда галаба қозонди.

Тсонга ва Типсаревичдан ташқари Новак Жокевич, Рожер Федерер, Энди Моррей, Давид Феррер, Томаш Бердих ва Хуан Мартин дел Потро сингари машҳурлар ҳам бош соврин учун кортга чиқади. Дунёнинг 4-рақамли теннисчиси Рафаэл Надал эса жароҳати туфайли йилнинг энг сўнгги мусобақасида қатнаша олмайд.

КАЛДЕРОН МУРАББИЙ БЎЛМОҚЧИ

Бокс бўйича икки вазн тоифасида собиқ жаҳон чемпиони пуэрторикolik Иван Калдероннинг профессионал фаолиятини якунлаганлиги ҳақида ESPN манбасида маълумот тарқатилди.

37 ёшли қаршилаган Калдерон эндиликда мураббий сифатида ишлаш ниятида.

Яқин кўнларда боксчи ўзи туғилган қишлоқда ўсмирлар учун «Болалар гивхандликдан холи» дастурига мувофиқ бокс зали очишни режалаштирган. У мазкур мажмуанинг бош директори ҳамда мураббийи сифатида иш қилган.

Калдерон рингдаги охириги жангини 6 октябрда WBO таснифидидаги чемпионлик камари учун мексикалик Мойсес Фунтесга қарши ўтказиб, 5-раундда техник нокаутга учраганди. Бутун фаолияти давомида 47 ва 49 кг.гача вазн тоифаларида қатнашган Иван жами 39та муштлашууда қатнашиб, 35тасида зафар қучган.

ҲАМ МОДДИЙ, ҲАМ РУҲИЙ ЁРДАМ

Миллий баскетбол ассоциацияси (МБА) Баскетболчилар профессионал уюшмаси (НБРА) билан ҳамкорликда океанорти мамлакатидан юз берган «Сэнди» тўфонидан азият чеккан ҳудудларда қўтқарув ишларини олиб бораётган инсонпарварлик ташкилотларига ёрдам тариқасида 1 миллион доллар ажратди.

Мазкур спорт ташкилотлари «Қизил Хоч» ва бошқа қўтқарувчи гуруҳлар ҳамда табиий офатдан жабр кўрган минглаб аҳоли учун пуллик ёрдамдан ташқари, руҳий далда бериш мақсадида телевидение орқали барча муҳлисларни қўмакка чорловчи акциялар ўтказишда ҳам фаоллик кўрсатмоқда. Мусобақалар трансляцияси вақтида ҳам субтитрлар орқали бутун мамлакат аҳолисини бирдамликка қақирувчи сўзлар тинимсиз равишда омма эътиборига ҳавола этилмоқда.

ТАКЛИФ БОР, ТАРАФДОРЛАР ЭСА...

Испаниянинг «Барселона» клуби президенти Сандро Россел Испания футбол федерацияси ҳамда УЕФАга янгича таклифлар билан мурожаат қилиш борасида ўзига хос дастур ишлаб қўйиётганини тўғрисида Европа нашрларида хабар тарқатилди.



Унинг таклифига кўра, Испания премьеросида қатнашувчи клублар сонини 16тагача қисқартириб, Европа чемпионлар лигасида иштирок этувчи испан жамоалари сонини 6тага қўйайтириш мумкин экан. Табиийки, бунда

УЕФА ЕЧЛда қатнашувчи клублар сонини 64тагача қўйайтиришга тўғри келади.

Премьерода 9—12-ўринни олган клублар эса Европа Лигасига йўлланма олади. Қуйи чемпионатга фақат 16-ўринда қолган клубгина тушиб кетади. Иккинчи дивизионда эса 16 жамоа икки гуруҳга бўлиниб қатнашади.

Аmmo мазкур таклиф амалиётга татбиқ этилиши учун бутун Испания ва Европада Росселга хайрихоҳлик қилувчи мутасаддилар сафи ортиси лозим.



«O'QITUVCHI»

НАШРИЁТ-МАТБАА ИЖОДИЙ УЙИ



«O'qituvchi» nashriёт-матбаа ижодий уйи ташкилотларни ҳамкорликка таклиф этиб, ноширлик ва матбаа маҳсулотларининг барча турларини, жумладан:

- бадиий ва болалар адабиёти;
- ижтимоий-сиёсий адабиётлар;
- энциклопедиялар;
- рангли ва безакли маҳсулотлар (альбомлар, плакатлар, буклетлар, адрес папкалар ва бошқалар);
- ўқув анжомлари (умумий дафтарлар, кундаликлар, расм дафтарлари ва бошқалар);
- импорт ўрнини босадиган халқ истеъмоли моллари;
- A4 ва бошқа форматлардаги офис-хўжалик қўғозлари, канцелярия китоблари ва бошқаларни шартнома асосида, қисқа муддатларда, юқори сифат даражасида, келишилган нархларда тайёрлаб беришини маълум қилади.

Manzilimiz: 100206, O'zbekiston,
Toshkent sh., Yangishahar ko'chasi, 1.
Tel.: (+99871) 224-04-12
E-mail: info@oqituvchi.uz
Web-site: www.oqituvchi.uz

Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Madamin ARIPIJANOV, Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Mahmuda MURZAYEVA, Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari, "Учитель Узбекистана"), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib, "Учитель Узбекистана"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416



INDEKS: 149, 150. Г-1118.
Tiraj 32101.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart. Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-53-16, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi — 236-54-03, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 236-54-69, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-54-23, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 236-55-58, reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Malohat TOSHOVA,
Liliya BINASHEVA.

Navbatchi muharrir:
Behzod FAZILIDDINOV.
Navbatchi:
Sherali NAMOZOV.

«Sharq» nashriyot-matbaa aksionerlik kompaniyasi bosmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy

Y'a akym — 22.30
Topshirildi — 22.35